

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: PEDAGODIKY A PSYCHOLOGIE

Studijní program: VYCHOVATELSTVÍ

Studijní obor: PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

ŠKOLNÍ DRUŽINA POHLEDEM DĚTÍ
A JEJICH RODIČŮ

**AFTER SCHOOL CLUBS FROM THE POINT OF
VIEW OF CHILDREN AND THEIR PARENTS**

Bakalářská práce: 09–FP–KPP–108

Autor:

Alena VYORÁLKOVÁ

Podpis:

**Vedoucí
práce:**

PhDr. Vladimír Píša

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
51	20	0	19	21	3 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 08. 12. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ – HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

ŠKOLNÍ DRUŽINA POHLEDEM DĚTÍ A JEJICH RODIČŮ

Vypracovala: Alena Vyorálková

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Piša

Liberec

2011

Čestné prohlášení

Název práce: ŠKOLNÍ DRUŽINA POHLEDEM DĚTÍ
A JEJICH RODIČŮ
Jméno a příjmení autora: Alena Vyorálková
Osobní číslo: P08000410

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 08. 12. 2011

Alena Vyorálková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Vladimíru Píšovi za ochotu a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Bez jeho pomoci by jistě těžko vznikala. Také děkuji všem, kteří mi byli nápomocni v dobách vzniku bakalářské práce, a to především rodině a přátelům, kteří mě velmi podporovali.

ŠKOLNÍ DRUŽINA POHLEDEM DĚTÍ A JEJICH RODIČŮ

ANOTACE

Bakalářská práce nastiňuje prostředí školní družiny a subjekty, které jsou s tímto prostředím v interakci. Cílem práce bylo zjistit, jak rodiče a děti pohlíží na instituci školní družiny. Dále ukázat možné inovace v mimoškolním vzdělávání ve škole. K výzkumu byla použita kvantitativní metoda a v rámci ní dotazníkové šetření.

Klíčová slova:

mimoškolní vzdělávání
školní družina
osobnost vychovatele/ky
mladší školní věk
dotazníkové šetření

AFTER SCHOOL CLUBS FROM THE POINT OF VIEW OF CHILDREN AND THEIR PARENTS

SUMMARY

The bachelor thesis outlines an environment of school clubs and entities which are in interaction with this environment. The goal of this thesis is to find out how parents and children see the institution of school clubs and demonstrate possible innovation in after-school education. There is used a survey within a quantitative method in the research.

Key words:

Extracurricular education

After-school clubs

Personality of tutor

Junior schoolage

Survey

DAS JUGENDZENTRUM AUS DER PERSPEKTIVE DER KINDER UND IHRE ELTERN

ZUSAMMENFASSUNG

Die Bachelorarbeit beschreibt das Umfeld von Jugendzentren und Organisationen, die mit diesem Umfeld in Verbindung stehen. Ziel dieser Arbeit ist es, herauszufinden wie Eltern und Kinder die Institution der Jugendzentren sehen und zudem mögliche Innovationen in der Jugenderziehung aufzuzeigen. Als quantitative Erhebungsmethode wurde eine Befragung durchgeführt .

Stichwort:

Außerschulische Bildung

Das Jugendzentrum

Persönlichkeit des Erziehers/der Erzieherin

Schulalter

Umfrage

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. Volný čas.....	9
2. Vývoj a historie školní družiny	10
3. Mimoškolní vzdělávání ve školní družině	13
3.1. Režim dne ve školní družině	16
3.2. Školní družina a její dokumentace	17
3.3. Kontrola a hodnocení ve školní družině.....	18
3.3.1. Osobnost vychovatele/ vychovatelky	19
4. Mimoškolní vzdělávání v zahraničí.....	21
5. Období mladšího školního věku	23
5.1. Tělesný vývoj.....	24
5.2. Psychický vývoj.....	25
5.3. Sociální vývoj	26
5.3.1. Časté výchovné problémy.....	27
METODOLOGICKÁ ČÁST	28
6. Výzkumné šetření	28
6.1. Cíle výzkumného šetření a formulace výzkumných otázek	28
6.2. Hlavní výzkumná otázka	28
6.3. Výzkumný vzorek.....	29
6.4. Výzkumné metody	30
6.4.1. Validita a reliabilita výzkumu	31
7. Vyhodnocení výsledků šetření	32
8. Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření.....	47
9. Návrh na zlepšení stávající situace	48
10. Závěr	50
POUŽITÁ LITERATURA.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Pro téma své bakalářské práce jsem se rozhodla proto, že mě jednak zajímá práce vychovatele v daném zařízení, jednak proto, že mě zajímá pohled dnešních rodičů na školní družinu. V další rovině se pokusím ukázat, jaké pohledy, resp. názory mají na dnešní školní družinu děti. Při představě, jak jsem na školní družinu pohlížela před několika lety já sama, doufám, že se tento pohled u dnešních dětí změnil k lepšímu. Původní záměr zkoumat postoje jsem přehodnotila ve smyslu zkoumání pohledů a názorů z toho důvodu, že zkoumání postojů by bylo neadekvátně rozsáhlé a náročné. Raději jsem se zaměřila tedy na praktickou stránku věci a praktické pohledy zúčastněných při školní družině.

Prostředí školní družiny je mi blízké také proto, že jsem v tomto zařízení vykonávala svou praxi. Instituce školní družiny dnes již není pouze zařízením, kam rodiče odloží své dítě na hlídání, dokud neskončí v práci. Chci nabídnout přístupy, za kterých fungování zařízení školní družiny má svůj význam a smysl v životě dítěte.

V práci popisuji rozvoj školní družiny jako školské organizace, její aspekty a činitele. Zaměřuji se na prostředí školní družiny, osobnost vychovatele, období mladšího školního věku a výzkumnými metodami dotazníkového šetření se pokouším zjistit názory rodičů a žáků na fungování moderní školní družiny.

Mou ambicí je vyhledat možnosti efektivnějšího a modernějšího fungování družin na základě analýzy školní družiny jako historicky se vyvíjejícího specifického školského zařízení a s přihlédnutím k mezinárodnímu srovnání. Závěrem se práce pokouší shrnout optimální možnosti fungování družiny v 21. století.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Volný čas

Volným časem rozumíme „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.“¹ Je to doba, kdy provádíme činnosti vedoucí k seberealizaci a k plnění vyšších potřeby. Do volného času nepatří péče o domácnost, péče o vlastní fyziologické potřeby (například i spánek), sebeobsluha, práce, za kterou bereme plat, příprava na výkon ve škole či v zaměstnání apod. Naopak ve volném čase se realizují činnosti jako odpočinek, rekreace, zájmové činnosti, zábava atd.

Způsob využívání volného času je důležitým ukazatelem životního stylu jedince. První vzor využívání volného času si dítě přináší z rodiny.

Smysl a důležitost volného času lze ukázat na funkcích volného času. Obecně se mluví o funkci výchovně – vzdělávací, zdravotní a sociální. Díky volnému času a jeho ovlivňování z hlediska výchovně – vzdělávací funkce je možné působit na rozvoj žádoucího chování nebo vlastností jedince. Formují se také názory na svět a morální postoje. Pedagogické ovlivňování volného času působí pozitivně proti rozvoji sociálně patologických jevů.

Zdravotní funkce volného času spočívá v pohybu na čerstvém vzduchu a v pohybových aktivitách vůbec. Díky volnému času lze střídat práci s odpočinkem, duševní a tělesné činnosti nebo organizované a spontánní činnosti.² Volný čas by měl fungovat také jako kompenzace dlouhého sezení při práci nebo studiu. Z hlediska duševní hygieny je významné prožívání úspěchů, střetávání s oblíbenými lidmi, provozování oblíbených činností apod. To škola ani práce příliš nenabízejí a ani nabízet nemohou.

Poslední funkcí je funkce sociální. Jejím smyslem je vyrovnávat nestejně materiální podmínky a rodinné zázemí žáků, zajišťovat tvorbu bohatých sociálních vztahů a zbavit rodiče starostí, když jsou v práci.³

¹ PRŮCHA, J; WALTEROVÁ, E; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. s. 274

² PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 1999. s. 42

³ Tamtéž

2. Vývoj a historie školní družiny

Historie pedagogického působení má své kořeny, společné s filozofií, již ve starověku. Novodobá volnočasová pedagogika se začala rozvíjet se zkracováním pracovní doby. Již od dětského věku se tak rozvíjely hodnoty prorodinného chování, vzdělání a výchovy, odpočinku a oddechu apod.⁴ Předchůdcem vzniku školních družin jako institucí byly aktivity některých učitelů, kteří se rozhodli na děti působit i v jejich volném čase po škole. Jelikož nebyla zákonem ošetřena péče o děti mimo školní vyučování, často se snahy takových učitelů dostávaly do rozporu s byrokracií. Jakýsi počátek můžeme hledat u Jana Ámose Komenského, který podtrhoval význam hry v dětském životě. Dříve, stejně jako dnes, mělo vliv na výchovu ve volném čase také materiální zabezpečení rodiny. Pro děti z bohatších rodin byli najímáni soukromí učitelé, kteří je učili zpěvu, tanci, jazykům, ručním pracím, sportu apod.⁵ Děti z chudších rodin se ve volném čase měly podílet na práci v domácnosti. Je mnoho takových dnes již dospělých lidí, na kterých je ale vidět, že ani tento „nucený“ způsob volného času nebyl tím nejhorším.

Na přelomu 18. a 19. století bylo zrušeno nevolnictví a zavedena povinná školní docházka. S tím přišel požadavek na soustavné vzdělávání dětí mimo školní vyučování. Důvodem bylo stěhování chudších rodin do měst a uplatnění obou rodičů v manuálně zaměřených do večera trvajících pracích. To se na dětech projevovalo jak výchovně, tak sociálně. I dnes můžeme vidět důsledky, jak nedostatek pozornosti a času působí na děti těžce pracujících či kariéře zaměřených rodičů. Zpočátku dozor v tuto dobu zajišťovaly dobročinné a charitativní spolky. Mezi další organizace zajišťující volný čas v té době patřily také Sokol, Junák, Orel, Dělnické tělocvičné jednoty apod. K těmto aktivitám však neměly přístup všechny děti. Proto na konci 19. století začínají vznikat instituce při obcích, které mají za cíl postarat se po škole o děti z chudých rodin. První taková instituce vznikla v roce 1885 v Praze na Vyšehradě.⁶ Jak již bylo řečeno výše, zpočátku tyto organizované činnosti plnily pouze funkci sociální a ochrannou. Měly

⁴ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha : Univerzita Karlova. Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství, 2003. s. 73

⁵ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 19

⁶ Tamtéž, s. 20

tedy ohlídat děti po dobu práce rodičů a měly zajistit jejich bezpečnost. Avšak můžeme v činnosti těchto organizací najít také výchovně – vzdělávací prvky. Pedagogové s dětmi kromě plnění školních povinností hráli hry, cvičili, chodili na výlety, zpívali, kreslili apod. Velmi se dbalo na utváření pracovních dovedností a kompetencí.

Od roku 1931 se začal používat název Družiny pro školní děti, posléze Družiny mládeže. Se změnou názvu se očekávala i změna pohledu na tyto organizace. Místo převažující funkce sociálně – charitativní se měla do popředí dostat funkce výchovná. K tomu také směřoval požadavek kvalifikace vychovatelek. V tuto dobu družiny ještě stále nebyly součástí školy. Byly zřizovány městem, obcí nebo bohatými sponzory jako mimoškolní instituce.

Teprve rok 1945 po skončení války znamenal rozšíření družin mládeže. Vedly k tomu faktory jako zaměstnanost žen, společenské změny, důraz na kolektivní výchovu apod. Rok 1948 přinesl únorový převrat a s ním mimo jiné také nový školský zákon. Povinná školní docházka trvala po předchozích změnách opět devět let. Družiny mládeže se staly součástí škol. Významná změna přišla s novou ideologií, která trvala na tom, aby se se státní výchovou začalo v co nejútlejším věku. Rodinná výchova podle názoru strany a vlády nezaručovala přílišné kvality a nedalo se spolehnout na její pozitivní přínos. Začaly se zavádět jesle a výchova se stala velmi institucionalizovanou. V padesátých letech bylo doporučováno propojovat družiny s Pionýrskými organizacemi ČSM⁷.

V roce 1960 přišel opět nový školský zákon a přinesl myšlenku celodenní výchovy, kdy žáci ve škole různými formami trávili téměř celý den. Říkalo se jim Školy s integrovanou funkcí.⁸ Tyto školy však byly posléze v druhé polovině šedesátých let zrušeny, ačkoli tato myšlenka je stále aktuální. Nový školský zákon dále přinesl snížení počtu dětí v oddělení na třicet.

V dalších letech se dále utvářela koncepce školních družin. Přicházely další společenské a ideologické změny a ještě další dva školské zákony (r. 1984 a 2004). Velkým přínosem byla kurikulární reforma v 90. letech 20. století, díky které byly v roce 2004 schváleny Rámcové vzdělávací programy. Po roce 2005 pak měla většina školských zařízení povinnost připravovat vlastní Školní vzdělávací programy. Cílem je

⁷ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 21

⁸ Tamtéž

„změna cílů a obsahu vzdělávání směrem k utváření a rozvoji životních dovedností (klíčových kompetencí) a k přípravě žáků pro praktický život“⁹.

Dnes je pro činnost školních družin podstatná vyhláška MŠMT č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Formami zájmového vzdělávání, které také můžeme najít ve školní družině, jsou dle této vyhlášky § 2 b), d), e), f) pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost, osvětová činnost, poskytování informací žákům, vedení k prevenci sociálně patologických jevů, individuální práce nebo využití nabídky spontánních činností.¹⁰ Činnosti družiny jsou určeny pro žáky, kteří jsou přihlášení k pravidelné denní docházce. Přihlášení se realizuje přihláškou, ve které zákonní zástupci žáka uvádějí rozsah docházky a způsob odchodu z družiny. Ve školní družině mají být nabízené především odpočinkové činnosti a příprava na vyučování (§ 8). Vyhláška dále mluví o odděleních, do kterých jsou žáci zařazováni, a o maximálním počtu 30 dětí v jednom oddělení. Přičemž může být integrováno maximálně 5 žáků se zdravotním postižením. Je stanoveno, že zájmové vzdělávání je poskytováno zpravidla za úplatu (§ 11). Tu určuje ředitel školy a může být v některých případech odpuštěna. Specifikem ve školní družině je, že „je-li výše úplaty stanovena rozpočtem, nesmí rozpočtované příjmy na účastníka překročit rozpočtované výdaje na účastníka o více než 20%.“¹¹

⁹ NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Metodický portál : inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2009 [cit. 2011-11-08]. Kurikulární reforma. Dostupné z WWW: <http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Kurikulární_reforma>.

¹⁰ MŠMT [online]. 2006 [cit. 2011-11-17]. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/7876_1_1/download/>.

¹¹ Tamtéž

3. Mimoškolní vzdělávání ve školní družině

Jako vhodný počátek práce o školní družině je na místě osvětlit širší kontext toho, kam činnost ve školní družině patří. Pojem mimoškolní vzdělávání lze vymezit jako „vzdělávání organizované školskými i neškolskými institucemi, kulturními a osvětovými institucemi, podniky a nadacemi“.¹²

Dále také jako činnost mimo vyučování, tedy „činnost organizovaná školou, přesahující rámec předepsané výuky.“¹³ Jde o celoškolní činnosti, mimotřídní činnosti a činnosti organizované ve volném čase dětí, přičemž na děti nepůsobí bezprostřední vliv rodiny.

Na výchovu mimo vyučování je kladeno kromě obecných pedagogických zásad také několik specifických požadavků, které mají zajišťovat větší efektivitu výchovného působení.¹⁴ Jde o požadavek pedagogického ovlivňování volného času, který říká, že každému dítěti je třeba dát možnost, aby mohlo smysluplně naplňovat svůj volný čas tak, aby byly uspokojeny jeho potřeby. K tomu je zapotřebí volit mnoho různých aktivit, ze kterých je možné vybírat.

S tím souvisí požadavek seberealizace. Každé dítě by mělo dostat příležitost najít takové aktivity, kde může uplatnit své vlohy a nadání. Jednoduše řečeno má najít oblast, kde může být úspěšný. Vychovatel by měl ke každému dítěti přistupovat s vědomím, že může být alespoň v něčem úspěšné, a pomoci mu danou oblast najít. Pocit úspěchu je velmi přínosným a významným momentem ve zdravém vývoji člověka, ve vnitřní motivaci, aktivitě a například v posílení sebevědomí.

Dále je třeba plnit požadavek dobrovolnosti. Jedná se o znatelný rozdíl od školního vyučování. Bez respektování tohoto požadavku ztrácí mimoškolní výchova smysl. Plnění volného času se vyznačuje svobodnou volbou člověka. V praxi tento požadavek znamená, že se dítě účastní všech aktivit dobrovolně. Velmi vzletná myšlenka, která děti v mnohém osvobozuje, nicméně zde závisí na profesionalitě vychovatele, jak dítě k činnosti namotivuje. Pedagog také musí umět respektovat a znát potřeby a přání dětí a přistupovat k nim individuálně.

¹² PRŮCHA, J; WALTEROVÁ, E; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. s. 124

¹³ Tamtéž, s. 33

¹⁴ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 23

Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření je spojen s obsahem činnosti ve volném čase a konkrétně ve školní družině. Odpočinkové činnosti mají cíleně odstraňovat únavu. Jejich formou mohou být procházky, poslech hudby, aktivity bez nadměrného přemýšlení atd.) Rekreační činnosti zajišťují regeneraci duševních i fyzických sil. Nejlepší formou je provádět tyto činnosti venku. Může jít o aktivity pohybově náročnější či o různé manuální práce.

Dalším požadavkem na výchovu mimo vyučování je požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování. Zde se počítá se spoluprací učitelek s vychovatelkami a plněním podobně zadaných cílů a především cíle rozvoje osobnosti. Řečeno pragmaticky žáci se musí učit podobným obsahům jak ve škole, tak ve volném čase a mezi těmito obsahy či fakty nesmí být výrazný rozdíl. Efektivita takového přístupu by mohla spočívat v podávání podobných obsahů jinými metodami a formami.

Poslední dva požadavky spolu vzájemně souvisí. Jde o požadavek aktivity a požadavek zajímavosti a zájmovosti. Vychovatelka má předkládat pestré a přitažlivé podněty a vzdělávací obsahy. Snadněji toho dosáhne, pokud zapojí do plánování i realizace žáky samotné. Děti pak participují na činnosti a jsou aktivnější při její realizaci.

Školní družina je určena žákům na prvním stupni základní školy. Podle Mezinárodní normy pro klasifikaci vzdělávání ISCED se jedná o úroveň ISCED 1, neboli o primární vzdělávání. Primární vzdělávání spolu s nižším sekundárním vzděláváním zastřešuje vzdělávání základní. Hlavním úkolem primárního vzdělávání je vytvářet základní složky gramotnosti.¹⁵ Jedná se tedy o dovednosti čtení, psaní, počítání a základní vědomosti o světě. Školní družina má tedy napomáhat tomuto úkolu. Jelikož je družina zřizována jako součást školy, podléhá také povinnosti vytvářet školní vzdělávací plán. Školní vzdělávací plán je však tvořen z rámcového vzdělávacího plánu, který však školská zařízení nemají. Proto se v roce 2006 Národní institut dětí a mládeže MŠMT rozhodl vydat nabídku vzdělávacího kurzu Metodická pomoc při tvorbě ŠVP pro zájmové vzdělávání jako pomoc pracovníkům školních družin¹⁶. O chod družiny a školní vzdělávací plán se především stará vedoucí vychovatelka, kterou jmenoval ředitel školy. Školní družina nemá samostatný rozpočet na svůj provoz. Ten je tvořen společně s rozpočtem celé školy.

¹⁵ PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál, 1999. s. 68

¹⁶ HÁJEK, Bedřich a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha : Portál, 2007.

V České republice je v dnešní době kolem 3 979 školních družin, do kterých je zapsáno cca 247,1 tisíc žáků. Jedná se tak o 53 % ze všech žáků, kteří navštěvují 1. stupeň ZŠ.¹⁷ Na to, jak jsou tato čísla vysoká, se činnosti a výsledky z družin málo dostávají na veřejnost. Jejich činnost tudíž vypadá jako zanedbatelná. Nicméně jsou to zařízení s velmi dlouhou tradicí u nás. Pomáhají ruku v ruce se školou rozvíjet jedinečnou osobnost každého dítěte, poznat a nabídnout možnosti využívání volného času nebo rozvíjet sociální kompetence. Školní družina přispívá „k formování příští generace, jejíž příslušníci mají být přímí a otevření, slušní a zodpovědní, vzdělání a vzdělání chtějí, sebevědomí a rozhodní.“¹⁸

V primárním vzdělávání asi nejvíce ze všech stupňů vzdělávání je kladen důraz na vnější podmínky vzdělávání. Školní družina by tedy měla být přiměřeně barevná, prostorná, osvětlená, vytápěná apod. Ještě stále podobně jako ve škole mateřské je potřeba dbát na výběr nábytku – hlavně z bezpečnostních důvodů. Školní družina je k dispozici ve dnech školního vyučování a většinou také o prázdninách.

Od roku 2007 se koná každý rok Celostátní setkání pedagogických pracovníků školních družin. Pedagogičtí pracovníci a pracovnice se ve dvou dnech seznamují „s novými trendy výchovné práce, prezentují vlastní příklady dobré praxe, ujasňují si, jak se z vychovatelky může stát dobrá manažerka, poznávají některé alternativní výtvarné přístupy a techniky a jejich realizaci či jaké jsou obecné a konkrétní cíle zájmového vzdělávání v souvislosti se základní školou, diskutují o možnostech řešení problémů souvisejících s riziky spojenými s odpovědností pedagoga nebo s problematikou rizikového chování dětí a mládeže“¹⁹ apod. Při posledním setkání v červnu 2011 bylo v závěru oceněno deset nejlepších vychovatelek za jejich náročnou, smysluplnou a prospěšnou práci s dětmi.

Asociace vychovatelů školských zařízení v České republice v čele s předsedou Petrem Kořenkem má za cíl „zvýšit profesní prestiž vychovatelek a vychovatelů školních družin a školních klubů a zviditelnit jejich práci“²⁰. Chtějí „chránit a obhajovat

¹⁷ Ústav pro informace ve vzdělávání [online]. 2003 [cit. 2011-11-18]. Národní statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.uiv.cz/rubrika/91>>.

¹⁸ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 8.

¹⁹ NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Metodický portál : inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2009 [cit. 2011-11-08]. Školní družiny a školní kluby. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1177/skolni-druziny-a-skolni-kluby.html/>>.

²⁰ Tamtéž

zájmy profesní skupiny, napomáhat ke zvyšování kvalifikace, vytváření materiálního zabezpečení a podporovat rozvoje různorodých aktivit pracovníků.“²¹

3.1. Režim dne ve školní družině

„Časové rozvržení a uspořádání činností ve školní družině se řídí požadavky psychohygieny.“²² Má podporovat zdravý tělesný, sociální a duševní rozvoj žáka. Vedle správně vytvořeného režimu dne proto také stojí vztahy mezi všemi zúčastněnými a podnětné prostředí.

Pro vychovatele je typická práce se žáky v odpoledních hodinách. Z toho vyplývá, že je nutné počítat s tím, že v tuto dobu klesá výkonnost jedince. Nejvíce však v době po obědě. Objevuje se potřeba zvýšené pohybové aktivity. Děti v mladším školním věku se rychleji unaví. Regenerace vlastních sil však přichází brzo. Je třeba v době příchodu do družiny, ráno nebo po obědě, zařadit odpočinkové činnosti. Ty mají trvání dle toho, jak dlouho je žáci potřebují. Posléze přichází na řadu náročnější rekreačně zaměřené pohybové aktivity, které kompenzují dlouhé sezení ve škole.²³ Ostatní, případně ještě náročnější aktivity, je pak třeba zařazovat až v pozdějším odpoledni, kdy opět křivka výkonnosti stoupá.

Režim dne by měl být uzpůsobený věkovým zvláštnostem a individualitám žáků. K tomu je zapotřebí je samozřejmě znát. Dále se vychází ze školního vzdělávacího programu a obecných pedagogicko – psychologických požadavků.

Shrnu-li fungování většiny družin, režim dne bývá následující:

Ranní družina – funguje cca od šesté až sedmé hodiny ranní až do osmi hodin, kdy začíná vyučování. Děti přicházejí postupně, takže je čas věnován spíše individuálním činnostem. Ve zkoumaných družinách je nabízena klidová a nenáročná činnost. Například i odpočinek na polštářcích na zemi.

Odpolední družinu bychom mohli rozdělit do zhruba pěti částí. První částí bývá příchod do družiny po skončení vyučování a společný oběd. Po obědě, v druhé části, přichází klidové činnosti. Nejčastěji bylo při výzkumu patrné čtení pohádek či příběhů.

²¹ Tamtéž

²² HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 65

²³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha : Univerzita Karlova. Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství, 2003. s. 57

Tento způsob ale dle našeho mínění vyžaduje další pozornost dětí. Jsou také často nuceny sedět a poslouchat. Zde bychom se přikláněli spíše ke spontánní, ale ne příliš pohybové činnosti dětí.

Třetí část obsahuje společné náročnější zájmové aktivity. Sem můžeme zařadit výtvarné, hudební, soutěžní nebo další poznávací aktivity. Jde o čas, kdy většinou celá skupina nebývá rušena odchody dětí. Ať domů nebo na zájmový kroužek. Čtvrtou částí by měl být pobyt venku. Většinou formou vycházek do okolí nebo pobytu na školním dvoře. V této době se dají také zařazovat návštěvy různých institucí (knihovna, muzeum, atd.)

Poslední částí odpolední družiny je opět klidová více méně individuální činnost. Děti nejednotně odcházejí domů. Zde by případně mohlo být místo na psaní domácích úkolů, neboť křivka výkonnosti mírně stoupá.

3.2. Školní družina a její dokumentace

Podle vyhlášky 364/2005 Sb. o dokumentaci škol a školských zařízení k § 28 školského zákona č. 561/2004 Sb. je povinno každé školské zařízení vést pedagogickou dokumentaci o své činnosti. Tato dokumentace má obsahovat školní matriku žáků – údaje o jejich přijetí do školní družiny, o průběhu vzdělávání a další osobní údaje. S těmi je dle výše uvedené vyhlášky nutno zacházet jako s osobními údaji (zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů) a využívat je pouze k činnostem určeným (například k potřebám hodnocení vývoje vzdělávací soustavy, k získání podkladů pro poskytování prostředků státního rozpočtu na činnosti škol a školských zařízení atd.) Dále jsou do dokumentace zahrnuty vzdělávací programy, výroční zprávy, třídní knihy, školní řád, knihy úrazů apod. Pedagogická dokumentace školních družin bývá ve škole uložena minimálně tři roky. Pro zájmové kroužky platí pravidlo uložení alespoň na pět let.²⁴ V praxi platí pravidlo, že nelze psát pedagogickou dokumentaci obyčejnou tužkou.

V dnešní době je velmi důležité mít v pedagogické dokumentaci zaneseny údaje o vyzvedávání žáků ze školní družiny. Dá se tak předejít obtížím například s rozvedenými rodiči, kteří se o dítě „přetahují“. Vhodné je také vědět informace o zdravotní pojišťovně žáka a o jeho zdraví. Nezřídka se stává, že žáka v průběhu docházky potkávají zdravotní komplikace, o kterých vychovatelé nemohou vědět, jelikož nejsou zaneseny v přihlášce. Potom se lehce může stát, že je žák stále kárán za

²⁴ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 47

vyrušování. Za tím však mohou stát například žákovy problémy se sluchem, když nedostatečně slyší vychovatelku. Rodiče se někdy stydí za podobné problémy nebo je považují za nedůležité. V pedagogickém procesu však v různých situacích mohou hrát velkou roli. Je proto důležité doptávat se rodičů i na maličkosti.

Podle školského zákona (č. 561/2004, § 30) je ředitelem vydáván vnitřní řád školní družiny. Řád má být rámcový, aby jej nebylo nutné každý rok přepracovávat, měl by být stručný – ideální je jedna strana strojopisu, měl by být obecně srozumitelný i nepedagogické veřejnosti – tj. rodičům.²⁵ V tomto řádu se dočteme o provozní době ŠD, způsobu přihlášení žáka, způsobu platby za přihlášeného žáka, o podmínkách docházky žáků nebo o postupu vychovatelky při nevyzvednutí žáka do určité doby, a další.

3.3. Kontrola a hodnocení ve školní družině

Stejně jako je škola celkově specificky hodnocena jinak než ostatní organizace, je i uvnitř školy jinak hodnocena práce učitelů a jinak vychovatelů. Jedním z důvodů může být nutnost respektování jak obecných pedagogických zásad, tak zásad pedagogiky volného času (viz výše). Zatímco autorita učitele je spíše formální, autorita vychovatele ve školní družině by měla být spíše neformální. Na základě toho se odvíjí vztahy mezi žáky a učiteli a žáky a vychovateli. Tyto vztahy pak určují rozdílná kritéria hodnocení.

Co vše může být ve školní družině hodnoceno? Kromě vychovatelů/vychovatelek se ve školní družině hodnotí také žáci, pedagogická dokumentace a probíhající výchovné procesy, do nichž můžeme zahrnout mimo jiné hodnocení klimatu skupiny nebo pedagogické výstupy a efekty²⁶. Základem hodnocení žáků je nutnost hledat vždy nějaké pozitivní aspekty žákova chování, vlastností či práce. Pravidlem je, že každý žák je dobrý takový, jaký je a má v sobě něco ocenitelného. Úkolem vychovatelky je žáky především oceňovat, hledat na nich to pozitivní. „Hodnocení vychovatelky má být taktní, nesrážející sebevědomí dítěte.“²⁷ Není nutné oceňovat každou činnost. Hodnocení vychovatelky a jeho realizace musí být především autentické a kongruentní. Nejčastěji bývá oceňována snaha a zvolený postup k cíli. Nepochybné je, že by hodnocení mělo probíhat dle respektování individuálních zvláštností dítěte.

²⁵ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 49

²⁶ PRŮCHA, J. *Pedagogická evaluace*. Brno : Masarykova univerzita, 1996.

²⁷ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 57

Hodnocení výchovných procesů se v praxi provádí formou hospitací. Ty můžeme rozdělit do kategorií hodnocení vnější a vnitřní²⁸. Vnitřní hodnocení by pak mohlo znamenat hospitaci vychovatelek navzájem. O vnější hodnocení může jít ve chvíli hospitace ředitelem, ČŠI nebo někým z jiné oblasti školství. Pedagogický slovník²⁹ nabízí jiné rozčlenění podle účelu. Ředitelé a inspektoři ČŠI provádějí hospitaci za účelem kontroly, učitelé či studující ji provádějí za účelem studijním či poznávacím. Hospitace by měla například obsahovat hodnocení vychovatelem/vychovatelkou vybraných činností, způsobu motivace a organizace žáků, míry individuálního přístupu k žákům, schopnost vytvořit důvěrnou atmosféru a dávání zpětné vazby vychovatelem/vychovatelkou.

3.3.1. Osobnost vychovatele/ vychovatelky

Co se nám vybaví, když se řekne vychovatelka? Někomu špatné vzpomínky z dětství, někomu laskavost, hry a zábava, někomu hysterická paní před důchodem. Každý má jiné představy o tomto povolání, avšak všichni si pod tím umíme něco představit, byť na základě vlastní zkušenosti nebo společensky okoukaných předsudků. Olga Medlíková, významná lektorka vzdělávání dospělých, tvrdí, že pedagogická práce je povoláním veřejným. V nadsázce se dá říci, že vychovatelka nemůže vyjít na ulici neučesaná, neboť je pak všem rodičům jasné, že o sebe nepečuje. A jak může pečovat o naše děti, když nepečuje sama o sebe? Tento příklad je poněkud extrémní, nicméně může dobře ukázat to, že vychovatelka, stejně jako učitelka a jiní, by měli být vzorem nejen při pedagogickém procesu, ale také ve svém soukromí. Čímž se z často nedoceneného povolání stává přinejmenším obtížná a úctyhodná záležitost.

Pro uvedení přehledu důležitých vlastností, kterými by měl vychovatel či vychovatelka disponovat, je třeba si nejprve ujasnit, jaká je role vychovatele/ky. Vychovatel/ka je někdo, kdo většinu své pracovní doby tráví v kolektivu dětí. Nabízí různé činnosti, ze kterých si žáci vybírají. Jelikož nemá mít formální autoritu, je třeba zapůsobit svou přirozenou autoritou. Vychovatel/ka pracuje v prostředí uvolněné neformální atmosféry. Zajišťuje rozvoj osobních kvalit dítěte bližší formou, než jak je tomu ve školním vyučování. Při práci je manipulováno se zranitelnými a křehkými

²⁸

PRŮCHA, J. *Pedagogická evaluace*. Brno : Masarykova univerzita, 1996.

²⁹

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. s. 75

pocity jako je důvěra, vztah, respekt, radost i smutek, porozumění apod.³⁰ To všechno a ještě víc je role vychovatelky. Nedá se naučit. K takové roli se postupně přichází a sžívá se s ní, pokud již není rovnou v člověku zakotvena.

K tomu, aby se člověk mohl stát dobrým vychovatelem/ vychovatelkou, je zapotřebí mít jakési osobní dispozice. Ty spočívají například v kladném vztahu k dětem, ve vysoké míře empatie, v komunikačních, sociálních a organizačních dovednostech, ve smyslu pro humor, v pozitivním vyladění nebo ve zdravých morálních zásadách a hodnotách. Dokonalé vychovatelky mají ještě spoustu dalších pozitivních charakteristik. Nicméně neexistují! Kterýkoliv pedagog je vždy pouze člověkem, a tak je, a u malých dětí především, důležité, aby byl hlavně autentický a kongruentní. Všechny děti nějakým způsobem vycítí, když dospělý „přehrává“ a když říká něco jiného, než si myslí.

Při popisu vnějších charakteristik by mělo zaznít, že oblečení volnočasového pedagoga by mělo být střízlivé a pohodlné, ale nikoli domácí. Různé šperky, ozdoby a nehty by neměly ohrožovat bezpečnost dětí.³¹ Nápadná, ač příjemná nebo nepříjemná, vůně vychovatelky se může stát negativním faktorem při pedagogické práci v tom smyslu, že odvádí pozornost žáka.

Tak jako v každém, i v prostředí školní družiny je důležitá forma komunikace. Začnu z technického hlediska, kdy je důležité mít při hlasité mluvě dobře technicky posazený hlas. V pedagogických profesích bývají častá onemocnění hlasových orgánů. Další spíše technickou věcí je spisovná mluva, srozumitelná, přiměřeně rychlá.

Vlastnosti, které bychom mohli najít u spousty dobrých vychovatelů/vychovatelek, jsou například pružnost myšlení - v průběhu návštěvy školní družiny se mění počet žáků. Vychovatelka tedy musí být pružná, aby mohla na tuto situaci reagovat a uzpůsobit tak sled činností. Dále nevyhýbání se problémům, nýbrž jejich včasné řešení, komunikativnost a spolupráce, všeobecný rozhled apod.

Další vzdělávání volnočasových pedagogů je nejčastěji zacílené na metodiku vedení zájmové činnosti, metodiku příprav, rozvoj tvořivosti dětí, bezpečnost při práci, právní vědomí, osobnostní rozvoj apod.³²

³⁰ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 34

³¹ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 35

³² Tamtéž, s. 37

4. Mimoškolní vzdělávání v zahraničí

Školní družina je v mezinárodních podmínkách spíše specifickou institucí. Většina států zajišťuje výchovu po škole jinými způsoby. V Norsku je nyní připravena nová reforma školství, podle které mají děti strávit ve škole více času, dostat bezplatnou svačinu a uprostřed dne absolvovat fyzickou činnost. Tamní poslanci chtějí za školní družiny zavést maximální poplatek a děti mají dostat také bezplatnou hodinu, kdy jim pedagog pomůže s domácími úkoly.

I mimoškolní výchova ve Velké Británii se vyznačuje komerčními organizovanými aktivitami, které hradí rodiče. I přesto, že se rodičům tyto aktivity zdají příliš drahé, někteří platí v přepočtu až 29 000 Kč ročně, mají pocit, že kdyby děti mimoškolní vzdělávání nenavštěvovaly, posléze by jim to chybělo. Školní družiny jsou nazývány jako After school clubs nebo Breakfast clubs.

Ve Spojených státech amerických fungují národní organizace, které finančními prostředky podporují mimoškolní aktivity. Mimoškolní programy na základních školách jsou financovány především z programu ASES (After-School Education & Safety).

V Indii je velmi malý počet poskytovatelů mimoškolního vzdělávání vzhledem k počtu zájemců. Běžné základní školy neposkytují mimoškolní vzdělávání, a proto jej nabízí převážně neziskové organizace. Velmi oblíbené je individuální mimoškolní program Way2Success Learning Systems³³. Jedná se o program, který má za cíl posílit sebevědomí dětí a schopnost učit se. Vstup do programu provází vstupní test, v němž se hledají vzdělávací potřeby dítěte. Následně je navržen individuální program, ve kterém žáci v praxi zažívají to, co se učí. Dítě má možnost sledovat svou cestu a dosažení svých úspěchů. Nakonec je důležité, aby si žák uvědomil, jaký potenciál v něm je.

Při srovnání s jinými zeměmi a jejich zajišťování plnění času žáků mimo vyučování je třeba vycházet z nastavení školského systému primárního vzdělávání v dané zemi. Jak již bylo výše řečeno, školní družina v České republice je zařízení pro žáky na 1. stupni základní školy. U nás to znamená pro žáky od 6 do 11 let, pro žáky z prvních až pátých tříd. V USA je primární vzdělávání pod názvem elementary school vedeno od prvního do šestého ročníku. V Německu naopak je Grundschule od prvního do čtvrtého ročníku. Různé délky primárního vzdělávání by potom určovaly různý

³³ Way2Success : Every child can excel [online]. India : 2007 [cit. 2011-11-09]. The Way2Success® system. Dostupné z WWW: <Way2Success Learning Systems>.

přístup k žákům ve volném čase v institucích při školách. V České republice bývají oddělení družin rozdělené podle věku žáků.

Obecně platí, že existují rozdíly v přístupu různých zemí ke vzdělávacím procesům. Je možné se na základě znalostí o vyučovacím procesu domnívat, že například v Anglii bude přístup k dětem ve volném čase méně autoritativní, jelikož již školní vyučování vykazuje prvky volnočasové pedagogiky. Uplatňuje se tam práce ve skupinkách, je důraz na povzbuzování a méně se klasifikuje známkami a v neposlední řadě se k anglickým dětem uplatňuje spíše neformální přístup. Oproti tomu například Francie si zakládá na hromadné výuce, klasifikování známkami a autoritativnějším přístupem.³⁴ U nás jsme patrně někde na pomezí. Ve volném čase dětí je trendem často využívat skupinovou práci, trochu zaostává povzbuzování žáků a družiny se stále většinou drží formálního přístupu.

Také počet žáků v jedné třídě je často diskutovaná a zkoumaná oblast. Velmi podobnou záležitostí je počet žáků na jednoho učitele. Celkově v zemích OECD je průměr osmnáct žáků na jednoho učitele.³⁵ Pro srovnání uvedeme například Norsko, kde je devět žáků na učitele, dále ve Švédsku a Švýcarsku a Maďarsku je kolem třinácti žáků na učitele a nejvíce žáků na učitele mají v Německu, Mexiku a Turecku. Hodnota dosahuje kolem dvaceti pěti žáků na jednoho učitele. V České republice se pohybujeme kolem devatenácti žáků na učitele. Průcha říká, že se „obecně předpokládá, že méně početné třídy vytváří lepší předpoklady pro individuální kontakt a intenzivnější interakci mezi učitelem a žáky i mezi žáky navzájem.“³⁶ V České republice je limit počtu žáků v jedné třídě školní družiny nastaven na 30 dětí. Ředitel školy pak stanovuje počet žáků na jednoho pedagoga³⁷.

Velký rozkol ve výchově ve volném čase byl způsoben obdobím války. V celé východní Evropě došlo k trvalým škodám v oblasti výchovy ve volném čase. Panoval nedostatek informací o stavu a vývoji volnočasové pedagogiky a děti a mladiství neměli příliš možností se vzájemně setkávat. Později v poválečném období se stav začal stabilizovat. Vzniklo spoustu různých zařízení pro volný čas dětí a mládeže.

Pro vzdělávání ve volném čase vzniklo několik mezinárodních institucí. Pod Radou Evropy vznikl dokument „Neformální výchova“, který vydala v roce 1999

³⁴ PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál, 1999. s. 110

³⁵ PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál, 1999. s. 94

³⁶ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, 2009. S. 184

³⁷ MŠMT [online]. 2006 [cit. 2011-11-17]. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/7876_1_1/download/>.

Komise kultury a výchovy Rady Evropy. „Obsahuje analýzu předchozího vývoje a přispívá ke zpřesnění terminologie.

5. Období mladšího školního věku

Vágnerová³⁸ a další vývojoví psychologové určují jako mladší školní věk období od šesti do jedenácti let. Jak název napovídá, je hlavním předmětem v životě takto starého dítěte škola. Nástup do školy je významný sociální mezník ve vývoji dítěte, přináší mimo jiné vyšší sociální prestiž. Dítě přijímá novou roli žáka. Tuto roli si nevybírá. Je mu přidělena, jakmile dosáhne určitého věku nebo dostatečné vývojové úrovně. Většinou se dítě stává žákem v šesti letech. Přijmutí role je pro žáka jasně vymezeno rituálem školního zápisu, ovšem její náplň ještě nemá konkrétní podobu.

Žák je přijat do první třídy ve chvíli, kdy je fyzicky, psychicky a sociálně připraven. Mluvíme o dvou pojmech, a to školní zralost a školní připravenost. O školní zralost se jedná v souvislosti, kdy žáci získávají kompetence, které jsou závislé na zrání žáka. O školní připravenost se jedná, když jsou kompetence rozvíjeny na základě učení³⁹. Tyto fenomény se dají prověřovat několika zkouškami například právě při zápisu nebo v mateřské škole, kterou je dle školského zákona povinné navštěvovat jeden rok před povinnou školní docházkou. V dnešní době již děti do školy většinou přicházejí s tím, že umí alespoň částečně číst a počítat (školní připravenost). Čili jsou na školu často dobře připraveni. Jako příklad lze uvést například Filipínskou zkoušku, kdy je předškolák fyzicky připraven na školu, ve chvíli, kdy si například levou rukou dosáhne přes hlavu na pravé ucho (školní zralost). Fyzická připravenost spočívá například v tom, že žák má dostatečný vývoj páteře pro to, aby zvládl nosit školní tašku, většinu dne sedět apod. Vývoj kostí v zápěstí a celé ruky je důležitý pro nácvik psaní. Vyhovující sociální připravenost se na žákovi projevuje tak, že se umí vhodně chovat k učiteli a spolužákům, je schopný s nimi komunikovat, zná a přijímá určité morální hodnoty a normy a je pozitivně motivován ke školnímu vzdělávání.⁴⁰ Žák by měl také vydržet ve škole i v družině bez většího stýskání po rodičích. Vychovatelka se tak na

³⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000.

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. s. 241.

čas strávený ve školní družině může stávat jakousi náhradou za nepřítomného rodiče. Z hlediska psychické zralosti jde o dovednost udržet pozornost při vyučování, přiměřené zvládnutí řeči nebo schopnost vnímat časové údaje jako ráno, včera apod. Žák musí zvládnout nové zátěžové situace a musí umět například také prohrávat. Používanou zkouškou, která ukazuje na psychickou zralost žáka, je Jiráskův orientační test školní zralosti. Žák má za úkol nakreslit lidskou postavu, napodobit psací písmena a obkreslit soustavu bodů. Ve školském zákoně § 37 odst. 1 je stanoveno, že případný odklad povinné školní docházky je možné na jeden, maximálně dva roky. Pro žáky, kteří pocházejí z rodin se znevýhodněným sociálním prostředím, jsou určeny před nástupem do školy tzv. přípravné třídy.

V prostředí školní družiny je třeba počítat s individuálními rozdíly žáků. Výše uvedené fenomény školní zralosti a připravenosti mohou být velmi výraznými prvky socializace hlavně zpočátku školní docházky. Vychovatelka má pomoci žákům se zvládnutím obtížných situací, které mohou být spojené právě s nedostatečnou školní zralostí či připraveností.

5.1. Tělesný vývoj

Důležitý aspekt, se kterým je třeba při výchově nejen ve volném čase počítat, je, že žáci v mladším školním věku mají zvýšenou potřebu pohybové aktivity. Zvláště pokud mají celé dopoledne sedět a poté se přijdou „vybít“ do školní družiny. Stejně tak ale tito žáci často neznají hranici unavitelnosti, které jejich nervová soustava snadno podléhá.⁴¹ Práce s touto věkovou skupinou ve školní družině proto předpokládá, že se budou střídát klidové aktivity s pohybovými, mentální s odpočinkovými. Především pohybové, ale i další, aktivity ve školní družině by měly počítat s nedovyvinutostí kostry. Je třeba dávat žákům takové úkoly, které příliš nebudou zatěžovat jejich páteř nebo klouby. „Je nutné dbát na to, aby nesprávné a nepřiměřené zatížení nevedlo k vadnému držení těla.“⁴² Některé děti mohou z důvodu růstu kostí do délky častěji bolet nohy. Tvrzení typu „nepotřebuješ sedět, vždyť si seděl celý den ve škole“ pak nejsou příliš na místě.

U žáků se zlepšuje motorická i senzomotorická koordinace pohybu. Znamená to, že mizí typická dětská neobratnost. Zlepšuje se řeč, neboť se koordinují také pohyby

⁴¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000.

⁴² HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 27.

mluvidel. Žáka na počátku školní docházky poznáme podle probíhající výměny mléčného chrupu.

5.2. Psychický vývoj

Období mladšího školního věku lze z hlediska psychického vývoje rozdělit dále na dvě další etapy. A to na věk od 6 do 8 let a od 9 do 11 let. V prvním zmiňovaném období „je u dětí patrný ještě výrazný synkretismus, tj. celistvé a neanalytické chápání objektivní skutečnosti, které se odráží i v jednání dítěte.“⁴³ Na počátku povinné školní docházky je nejvíce patrný eidetismus a konkrativismus v myšlení a doznívá egocentrismus. V druhém období žáci začínají procházet již prepubertální fází. Práce s „prvňáčky“ je tedy jiná než se „čtvrtáky“.

Se zdokonalujícím se vnímáním souvisí změna způsobu práce s dětmi ve školní družině, ve které je nutno nabízet názorné a živé podněty, které v žácích vyvolají bezprostřední emocionální reakci.⁴⁴ Zlepšuje se také pozornost žáků. Vedle bezděčné pozornosti se již objevuje a rozvíjí pozornost záměrná. Na počátku školní docházky jsou žáci schopni udržet záměrnou pozornost maximálně 20 minut. Proto je na vychovatelích, aby vyvolávali hlavně bezděčnou pozornost a používali vhodnou motivaci k činnostem. Důležité je také již několikrát zmiňované střídání činností, forem, pomůcek apod. Žáci v mladším školním věku mají rádi opakování.⁴⁵

Vývoj představ u žáků mladšího školního věku závisí na jejich zkušenostech a dostatečném názorném poznávání. Představy začínají mít obecnější podobu, což později vede k dovednosti vytváření pojmů a rozvoji myšlení. Z hlediska paměti převládá mechanická paměť. Na konci období mladšího školního věku již přirozeně přichází potřeba logické paměti. Myšlení je nyní konkrétní. S blížícím se přechodem na druhý stupeň ZŠ se stává čím dál více abstraktní. „V mladším školním věku převažují kladné city. Ze záporných citů je nejčastější strach.“⁴⁶

⁴³ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 26

⁴⁴ HÁJEK, B., PAVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2011. s. 27

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž

5.3. Sociální vývoj

Pro práci ve školní družině je důležité vědět, že žáci v mladším školním věku jsou otevření mnoha zájmovým činnostem. Jde o období hledání, kdy žáci zkoušejí, které zájmy se pro ně hodí. Typické je časté střídání zájmových činností. Úkolem vychovatele v družině je tedy nabízet žákům dostatek pestrých činností. Tyto žáky je většinou snadné pro danou činnost motivovat. Zájem hledají v činnosti samotné a rádi se dozvídají nové věci. Se zájmovou činností souvisí také získávání a navazování nových přátelství. Tato přátelství však mají většinou krátkodobé trvání a jsou založena na povrchních hodnotách. Kamarádí se například proto, že druhý má hezkou hračku. Hra v mladším školním věku probíhá nejčastěji nekoedukovaně. Zatím si hrají chlapci s chlapci a děvčata s děvčaty. Nicméně již zde je počátek sexuálního vývoje. V praxi není dobré žáky nutit do spolupráce s opačným pohlavím. Mimo organizované aktivity si najdou příležitosti ke spolupráci. Není také třeba jakkoli hodnotit projevy nechuti k opačnému pohlaví. Ve vývoji se to brzy obrátí. Ve hře dále převládají hry s pravidly, které střídají námětové hry z předchozího předškolního období. Žáci mají v oblíbenosti soutěžní hry. Je zde pro ně ale velmi důležitý aspekt spravedlivého vyhodnocení her. Rozvíjí se již smysl pro kolektivní spolupráci.

Jak jsme zmínili výše, u žáka se na počátku školní docházky zlepšuje lateralizace ruky a rozvíjí se motorická i senzomotorická koordinace. Ještě než tento vývoj dosáhne vyšší úrovně, může se jakákoli neobratnost stát rizikovým faktorem v sociálním znevýhodnění žáka. Jak říká Vágnerová⁴⁷, postoj spolužáků k takovému ne příliš šikovnému žákovi závisí v daném věku ve značné míře na učiteli. „Pokud by učitel dovedl nešikovné dítě uspokojivě prezentovat v jiné oblasti (např. uplatněním v úkolech, kde je dobře disponované, důrazem na jeho pozitivní vlastnosti a schopnosti), pomohl by mu udržet přijatelnou prestiž.“⁴⁸ S rolí vychovatele se pojí také to, že žáci v mladším školním věku často nemají problém s uznáváním autority učitele, a to bez výhrad. Na počátku školní docházky ještě můžeme pozorovat potřebu tělesného kontaktu. Není výjimkou, když žáci přijdou obejmout svou vychovatelku nebo se jí posadit na klín. Může se jednat o náhradu tělesného kontaktu s rodiči, po kterých se ještě některým žákům může stýskat.

⁴⁷

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000.

⁴⁸

Tamtéž

5.3.1. Časté výchovné problémy

V mladším školním věku je počátek v možném utváření sociálně patologických jevů. Nejčastěji jde o dětské krádeže a lhaní. Pokud se s těmito riziky nepracuje, mohou se dál rozvinout v závažnější. Pokud se v tomto období vyskytuje nežádoucí chování, jde častěji o disociální nebo asociální chování. To znamená, že mírou své nepřizpůsobivosti žáci nepřekračují hranice zákona. Až po dvanáctém roku věku se může začít objevovat chování antisociální.

Pojetí kázně je velmi individuální věc. Pro některého pedagoga je nekázeň již přežvykování při výkladu učitele. Pro jiného ještě není nekázní odmlouvání či lhaní. I v historických pedagogických koncepcích můžeme spatřovat různé úhly pohledu na nekázeň. Kázeň může být definována jako „vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority“⁴⁹. Mnohá odborná literatura člení výchovné problémy na lehké a těžké.

S žáky, kteří jsou strůjci kázeňských přestupků, i s těmi, kteří jim jen přihlížejí, je třeba pracovat v rovině respektu. Za výchovnými problémy často stojí pouze osobní problém žáka, který se promítá do situace ve škole. Kyriacou⁵⁰ ve své knize shrnuje výchovné problémy takovým způsobem, že je zřetelně vidět pozadí jednotlivých výchovných problémů. Mluví o šikaně, záškoláctví, vyloučení ze školy, stresu, zneužití, zármutku a kriminalitě. Proto je třeba správně komunikovat s těmito žáky. Vychovatel by měl žákům poskytnout možnost otevřené komunikace, měl by naslouchat jejich problémům a snažit se do žáků vcítit. Vnímání žáka jako takového umožňuje jednak prohloubení vztahu, jednak postřehnutí detailů, které mohou vést k řešení situace. Důležité při řešení konfliktů je osobní nikoliv veřejný kontakt. Znamená to, že se žákem s výchovnými problémy nebudeme řešit jeho situaci před třídním kolektivem. Podobně se žákem, který doplácí na výchovné problémy někoho druhého.

Výchovné problémy jsou v jistých obdobích běžné. Například báječné lhaní v předškolním věku nebo nedostatečná socializace či zralost při nástupu do školy. Pokud jsou dlouhotrvající, opakují se a mají charakter porušování sociálních norem, pak již můžeme mluvit o těžších formách v oblasti poruch chování.

⁴⁹ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. s. 98

⁵⁰ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005.

METODOLOGICKÁ ČÁST

6. Výzkumné šetření

6.1. Cíle výzkumného šetření a formulace výzkumných otázek

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, co rodiče a děti očekávají od školní družiny. Analyzovat také, jakým způsobem rodiče a děti hodnotí prostředí, organizaci a další faktory, které ovlivňují činnost školní družiny. Zaměřit se na možnosti efektivnějšího a modernějšího fungování školních družin, zformulovat a v praxi ověřit návrhy k zlepšení stávajícího stavu. Zjištění v tomto šetření nemohou být nijak všeobecně uplatněné. S přihlédnutím k tomu, že Česká republika má velké množství školních družin, není možné získat v tomto šetření takové množství informací, aby se daly vyslovit jednoznačné závěry o statistické významnosti šetření.

6.2. Hlavní výzkumná otázka

Hlavní výzkumnou otázkou byla zvolena: *„Jak hodnotí rodiče a jejich děti současnou školní družinu? Jaké jsou možnosti efektivního fungování školní družiny?“*

Jako dílčí výzkumné otázky budou zkoumány tyto:

1. *Jsou žáci spokojeni s družinou (družinami)?*
2. *Jsou spokojeni jejich rodiče?*
3. *Jak by šlo družiny modernizovat a zefektivnit jejich provoz z pohledu žáků a rodičů?*

6.3. Výzkumný vzorek

Mým výzkumným vzorkem byli rodiče a jejich děti, které navštěvují školní družinu. O spolupráci jsem požádala dvě školní družiny v Libereckém kraji. Jedna je z velkého města (100 tis. obyvatel) a druhá je z města malého (20 tis. obyvatel).

Do vybraných školních družin jsem rozdala 200 dotazníků. Návratnost byla kolem 50 % dotazníků, to znamená, že jsem měla pro své výzkumné šetření k dispozici 107 dotazníků.

První školské zařízení leží v okolí centra většího města. Funguje při základní škole a je součástí budovy se ZŠ. K dispozici má zahradu a velký školní dvůr. V šesti odděleních je rozděleno 180 dětí. Školní družina je otevřená pro děti do čtvrtých tříd. Svou činnost začíná v půl sedmé ráno. Na cca padesát dětí v ranní družině připadají dvě vychovatelky. Všechny děti v ranní družině jsou pohromadě. Odpoledne končí v 17 hodin. Družina funguje i ve dnech volna, pokud je k návštěvě přihlášeno více jak pět dětí. Za družinu rodiče platí 100,- Kč za měsíc. Kroužky, které dětem nabízí, jsou placené minimálně (okolo 50,- Kč). Zhruba jednou měsíčně pořádá školní družina speciální akce pro žáky.

Prostory první zkoumané školní družiny jsou objektivně velmi malé. Třída, kterou navštěvuje cca 32 žáků, má rozměry 6,5 m x 9 m x 2,7 m. Celkově jsou prostory pro celou instituci ŠD malé. Jedna třída svého času fungovala pouze na chodbě, kde se odkládají tašky žáků. Hrozilo tak navíc i nebezpečí úrazu. Po stížnostech rodičů byly vytvořeny jednou přepážkou dvě družinové třídy. Chybí prostory i pomůcky pro tolik žáků. To z hlediska hygienického není přijatelné. V malém prostoru je mnohem větší hluk a některé běžné činnosti jsou nerealizovatelné. Velkou škodou pro školní družinu je, že nesmí využívat krásné a velké prostředí školního pozemku. To je určeno především pro praktické vyučování pěstitelských prací, které vede paní ředitelka. Vychovatelky si s žáky chodí hrát na veřejné hřiště.

Druhá zkoumaná školní družina leží, jak již bylo řečeno, v menším městě. Do družiny je v současné době zapsáno 90 žáků. Otevírá se v 6:15 hodin a končí v 16:30 hodin. Poplatek za místní družinu činí 50,- Kč měsíčně. Všechny kroužky, které školní družina nabízí, nabízí zdarma. O kroužky je velký zájem. Pro žáky je otevřeno celkem sedm kroužků. Každý zájmový kroužek může navštěvovat 15 až 20 žáků.

Stejně jako v předchozí popsané družině i zde mají problém s nedostatkem místa. Školní družina má k dispozici dvě třídy. Na prostoru třídy o rozměrech 7 x 7 x 2,5 m se často pohybuje až čtyřicet žáků. Není dostatek míst k sezení pro všechny žáky. Žáci, pro které nezbyly židličky, sedí na koberci. Vedle těchto dvou tříd pak funguje školní družina v běžných třídách ZŠ. Jakmile žáci skončí vyučování, zůstávají ve své třídě a tam pokračuje školní družina. Takto má družina k dispozici ještě 2 třídy. Ne vždy jsou ale všechny tyto třídy k dispozici, neboť je třeba také realizovat kroužky apod. Třídy jsou velmi málo barevné a spíše nezařízené. Stolů pro žáky je sice málo, ale i tak zaberou prostor skoro celé třídy. Žáci si nejraději hrají na koberci, kam se ale všichni nevejdou.

6.4. Výzkumné metody

Pro svou práci jsem zvolila metody kvantitativního výzkumu. Chráska řadí kvantitativní výzkum do pozitivistického paradigmatu. To říká, že „existuje jedna objektivní realita, která není závislá na našich citech nebo přesvědčení.“⁵¹ Kvantitativní metoda výzkumu používá číselné měřitelné údaje. Zjišťuje vztahy mezi jevy. Dále lze definovat, že kvantitativní výzkum „předpokládá, že fenomény sociálního světa (různé jeho aspekty, objekty, procesy ad.), které činí předmětem zkoumání, jsou svým způsobem měřitelné, či minimálně nějak tříditelné, uspořadatelné. Informace o nich získávané v jisté kvantifikovatelné a co nejvíce formálně porovnatelné podobě. Pak je analyzuje statistickými metodami se záměrem ověřit platnost představ o výskytu nějakých charakteristik, také o jejich vztazích k dalším objektům a jejich vlastnostem apod.“⁵²

Ke sběru dat jsem se rozhodla použít nestandardizovaný dotazník (viz příloha 1). Výhodou dotazníkové metody je možnost oslovení velkého počtu respondentů, je snadný při vyplňování a později při zpracovávání dat. Metoda dotazníku má však i své stinné stránky. Dotazník má velmi nízkou návratnost, odpovědi respondentů mohou být zkreslené a získaná data jsou spíše povrchního charakteru.

Při sestavování dotazníku jsem si uvědomovala, že nemůže být příliš obsáhlý, jelikož by mohl rodiče od vyplnění odradit. Zajímalo mě také pohled dětí na školní

⁵¹ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. s. 9.

⁵² Tamtéž, s 33.

družinu, a proto jsem si pro ně připravila anketu. Protože školní družinu navštěvují i děti z prvních tříd, rozhodla jsem se ji udělat formou malých rozhovorů s dětmi ve školní družině.

V dotazníku jsem konstruovala otázky tak, abych získala co nejvíce dat, která by mi mohla odpovědět na moje výzkumné otázky. Otázky v dotazníku se zajímají o prostředí družiny, o aktivity v ní, o spokojenost rodičů se školní družinou a o možnosti její inovace a modernizace.

K dotazníkovému šetření bylo také přidáno pozorování. Jednak z důvodu, že jsem v jedné z družin vykonávala praxi, jednak aby doprovázelo výpovědi z dotazníků.

6.4.1. Validita a reliabilita výzkumu

V každém výzkumu je vhodné, ba dokonce nutné ukázat, jak je měření přesné a spolehlivé, což znamená ukázat stupeň reliability⁵³. Dále to znamená, že se v práci objeví zdůvodnění použití metod ke sběru dat. Je nutné použít vhodné metody diferencované pro různé výzkumné designy. Za reliabilní výzkum můžeme prohlásit ten, u něhož za stejných podmínek měření (použití výzkumného nástroje, vzorku atd.) docházíme k velmi podobným nebo stejným výsledkům. Stupeň reliability se měří různými metodami na škále od 0 do +1, přičemž 0 znamená nulovou reliabilitu a +1 maximální reliabilitu. V kvantitativním výzkumu je reliabilita celkem vysoká. Mezi opakovanými měřeními se pouze vyrovnáváme s výběrovou chybou. V tomto šetření z časových důvodů nebylo možné použít metodu opakovaného měření. V rámci ankety s dětmi se však nabízela metoda paralelního měření, kdy se výzkumník jinými otázkami táže na stejnou věc.

Validitou výzkumu ukazujeme, jak je výzkum platný. Jinými slovy uvádíme, zdali výzkum měří to, co měřit má.⁵⁴ Zabývá se zvolenými výzkumnými nástroji. Za validní výzkum se považuje takový, který se například může opřít o nějaké jiné nesporně validní zdroje, případně vnější kritéria, které nakonec porovnáváme. Mým vnějším zdrojem byla především konzultace s vychovatelkami v daných zařízeních. Nelze, aby byl výzkum reliabilní, pokud není validní. Vysoká reliabilita však může stát vedle nízké validity.

⁵³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. s. 171.

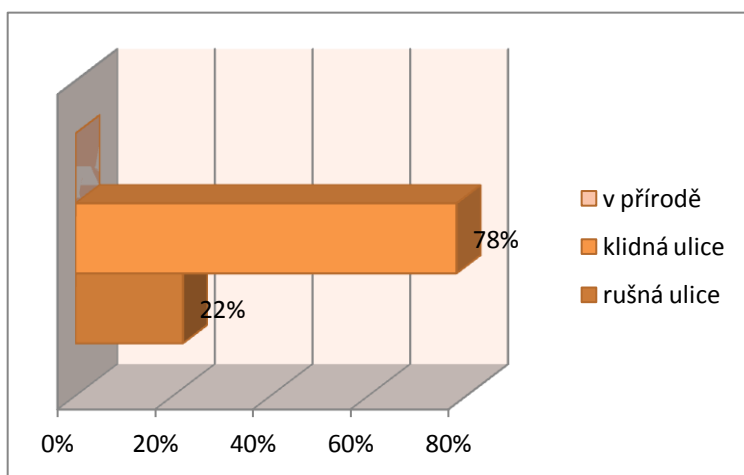
⁵⁴ Tamtéž, s. 37

7. Vyhodnocení výsledků šetření

Pro přehlednost interpretace výsledků jsem sebraná data zpracovala do formy tabulek. Každá tabulka je očíslována a uvedena otázkou, ke které se vztahuje. Jelikož jsem šetření realizovala ve dvou školních družinách, rozhodla jsem se členit tabulku vertikálně. V prvním sloupci je uvedena varianta odpovědi, v druhém jsou uvedena absolutní čísla, která jsem získala z šetření v družině číslo jedna, ve třetím sloupci jsou absolutní čísla získaná z šetření v druhé družině, ve čtvrtém sloupci je celkový počet odpovědí a v pátém sloupci se nachází relativní číslo přepočtené na procenta.

Tab. 1: V jakém místě se družina nachází?

	družina č. 1	družina č. 2	celkem	procenta
rušná ulice	13	0	13	22%
klidná ulice	18	28	46	78%
v přírodě	0	0	0	0%

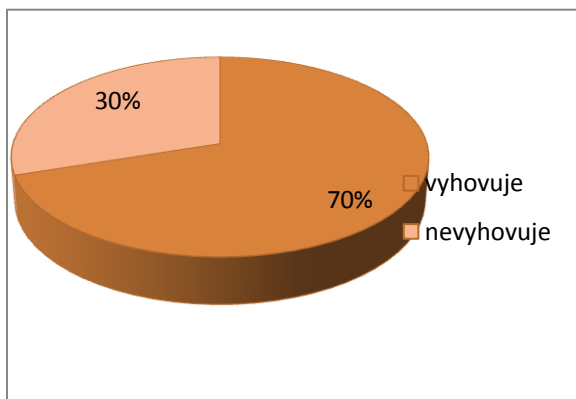
Graf č. 1.: Poloha školní družiny

Z tabulky a grafu můžeme vyčíst, že 78 % dotazovaných rodičů odpovědělo, že družina se nachází na klidné ulici. Překvapivé bylo, že 22 % dotazovaných rodičů má pocit, že školní družina, kterou navštěvuje jejich dítě, je na rušné ulici.

V další otázce jsme se ptali, jak je školní družina zřízena. Všichni respondenti odpověděli, že školní družina, kterou jejich dítě navštěvuje, je zřízena při jedné základní škole.

Tab. 2 Vyhovuje Vám provozní doba družiny?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
Vyhovuje	19	22	41	70%
nevyhovuje	12	6	18	30%

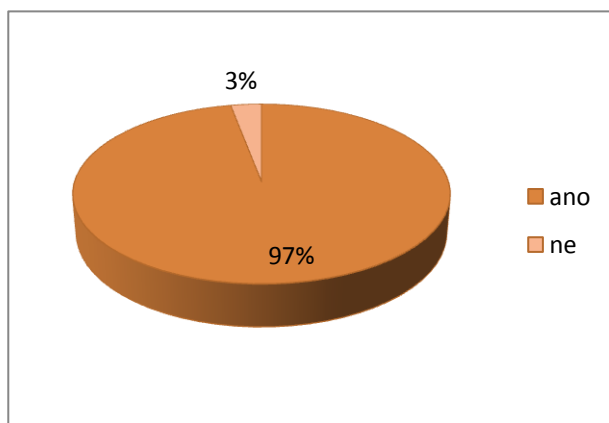

Graf č. 2.: Spokojenost rodičů s provozní dobou školní družiny

Z výsledků šetření ve školních družinách bylo zjištěno, že rodiče jsou spokojeni s provozní dobou. Ta vyhovuje 70 % rodičů. Těm rodičům, kterým nevyhovuje (30 %), by vyhovovala delší otevírací doba školní družiny, anebo aby byla školní družina otevřena i během některých prázdnin (například – ředitelská volna, chřipkové prázdniny apod.). Delší otevírací doba školní družiny by mohla případně být inovací a modernizací. Jistě by vedla k větší spokojenosti rodičů se školní družinou.

Tab. 3: Navštěvují Vaše děti v rámci školní družiny nějaké kroužky?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
Ano	31	26	57	97%
Ne	0	2	2	3%

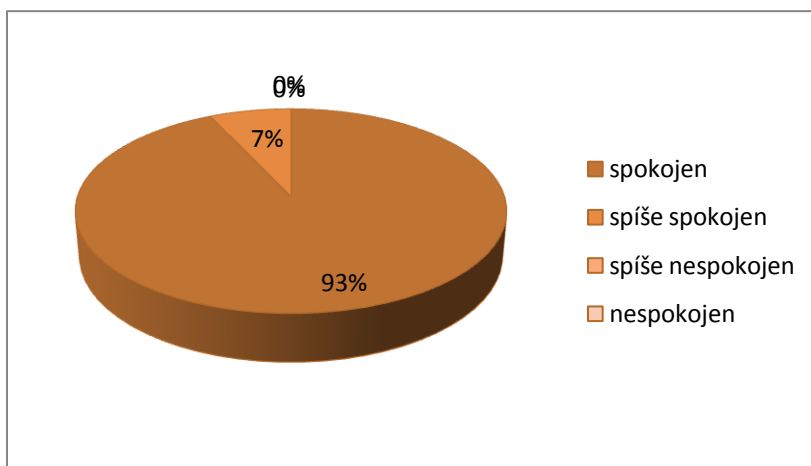

Graf č. 3.: Návštěvnost kroužků

Z tabulky vyplývá, že 97 % rodičů odpovědělo, že jejich dítě navštěvuje ve školní družině nějaké zájmové kroužky.

Tab. 4: Jste spokojen/a se zájmovými kroužky v rámci školní družiny?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
Spokojen	27	26	53	93%
spíše spokojen	4	0	4	7%
spíše nespokojen	0	0	0	0%
nespokojen	0	0	0	0%

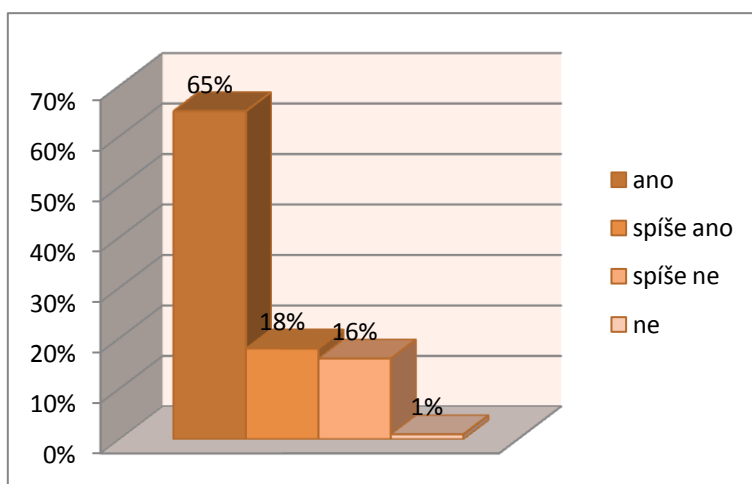

Graf č. 4.: Spokojenost se zájmovými kroužky

Z tabulky je patrné, že 93 % dotazovaných rodičů z vybraných družin, je spokojeno a 4 % rodičů je spíše spokojeno se zájmovými kroužky dané družiny. S touto otázkou souvisí tak to, že jsem se v dotaznících dotazovala, jaké druhy zájmových kroužků děti nejčastěji navštěvují. Z výsledků vyšlo, že nejoblíbenější jsou sportovní kroužky a těsně za nimi se umístily hudební a výtvarné.

Tab. 5: Školní družina vychází vstříc potřebám pohybu a odpočinku našeho dítěte.

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
ano	20	17	37	65%
spíše ano	6	4	10	18%
spíše ne	4	5	9	16%
ne	1	0	1	1%

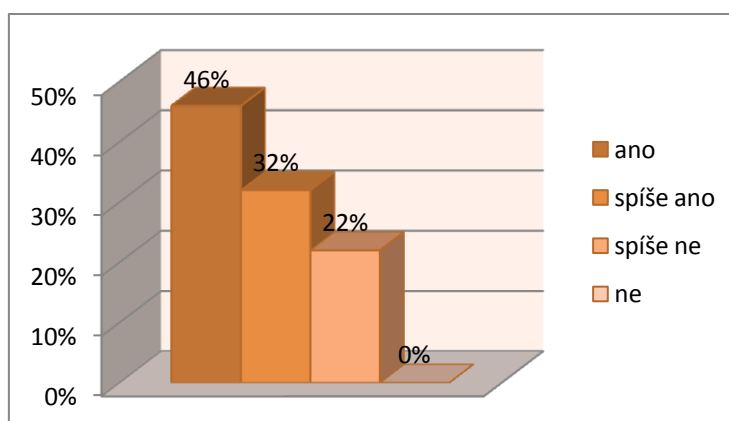

Graf č. 5.: Odpočinek dětí

Z výsledků, které byly převedeny do tabulky, vyplývá, že 65 % dotazovaných rodičů dětí z vybraných školních družin je spokojeno s tím, jak družina vychází vstříc potřebám pohybu a odpočinku dětí. Dalších 18 % rodičů je spíše spokojených, ale jak někteří rodiče poznamenali do dotazníků, jejich odpověď závisí na ročním období. Z tabulky také vyplývá, že 17 % rodičů je spíše nespokojeno, anebo nespokojeno s tím, jak školní družina vychází vstříc pohybovým a relaxačním aktivitám jejich dětí. S tím by se dalo, resp. mělo pracovat v rámci modernizace a inovace.

Tab. 6: Jste spokojeni s vybavením školních heren, poskytují dostatek prostoru pro relaxační a zájmovou činnost?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
ano	18	8	26	46%
spíše ano	8	10	18	32%
spíše ne	5	8	13	22%
ne	0	0	0	0%

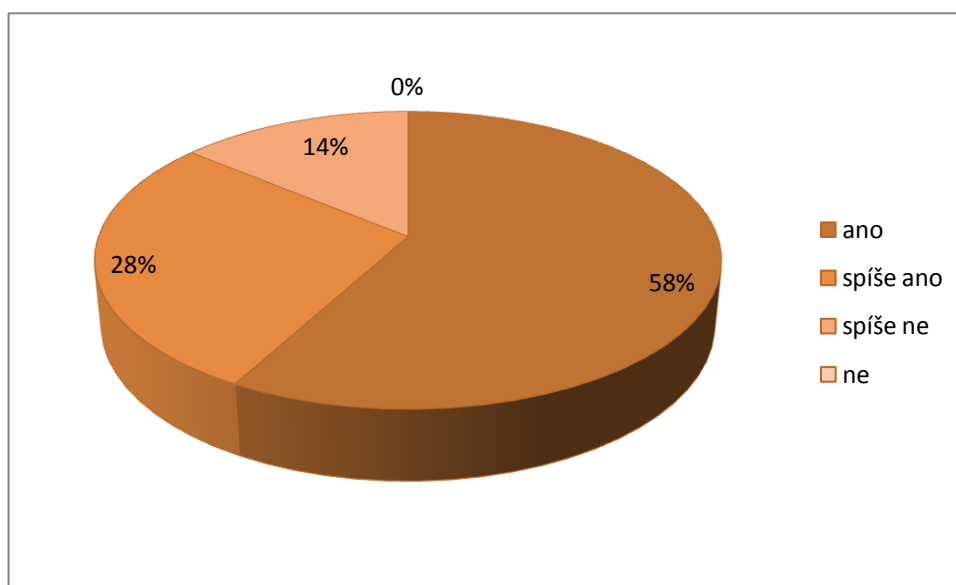

Graf č. 6.: vybavenost heren

Z této tabulky vyplývá, že 46 % dotazovaných rodičů z vybraných školních družin je spokojeno a 32 % je spíše spokojeno s vybavením ve školních družinách. Ostatních 22 % rodičů je spíše nespokojeno s vybavením školních družin. Toto je faktor, se kterým je možné pracovat. Vybavení heren pro děti je možné zmodernizovat, ale nejsou na to finanční prostředky, proto je potřeba na tuto modernizaci sehnat peníze ze soukromého sektoru. S rozšiřování prostoru to je ovšem často problematické, protože by se jen těžko hledalo jiné místo, které by vyhovovalo všem podmínkám pro provoz školní družiny.

Tab. 7: Vypráví Vám vaše dítě, co nového nebo zajímavého v družině dělalo?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
ano	19	14	33	58%
spíše ano	9	7	16	28%
spíše ne	3	5	8	14%
ne	0	0	0	0%

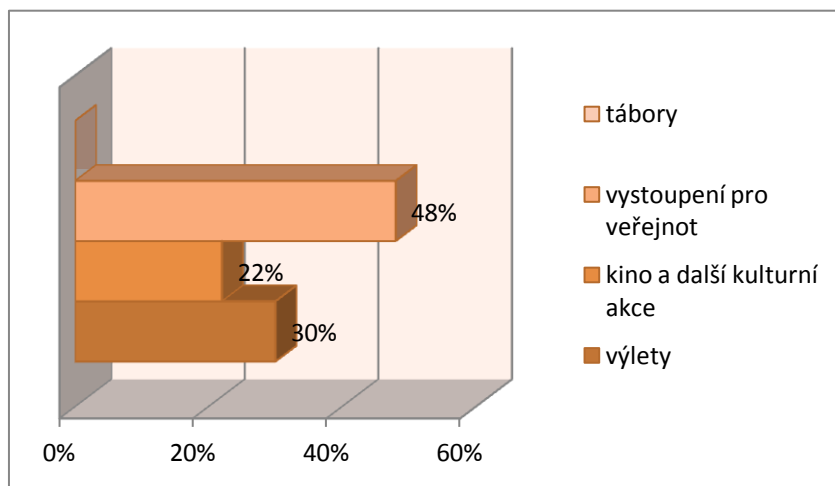

Graf č. 7.:
Vyprávění dětí

Ve výše uvedené tabulce a grafu je možné hledat odpovědi na to, jestli se rodič zajímá o to, co dítě v družině dělá. Otázka ovšem zahrnuje i to, zda dítě o družině doma mluví spontánně. Dále je možné z tabulky vyčíst, jak moc žáka dané aktivity a činnosti ve školní družině baví a zajímají, zda o nich vypráví i doma. Rodiče dětí z vybraných družin v 86 % případů tvrdí, že děti doma o školní družině mluví.

Tab. 8. Jaké akce pro děti organizuje školní družina mimo její otevírací dobu?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
Výlety	14	10	28	30%
kino a další kulturní akce	10	10	20	22%
vystoupení pro veřejnost	24	20	44	48%
tábory	0	0	0	0

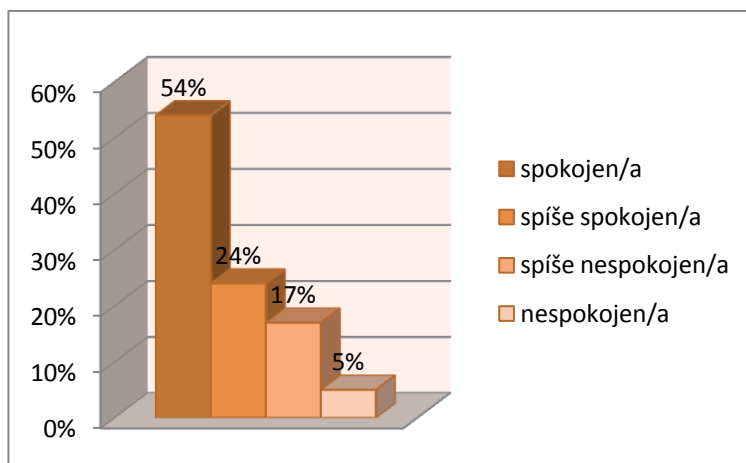

Graf č. 8.: akce mimo školní družinu

Zobrazení ukazuje, že rodiče vědí o tom, že školní družina pořádá pro děti akce i mimo její otevírací dobu a jejich děti se těchto aktivit účastní. Nejoblíbenější a nejčastěji zmiňované byla vystoupení pro veřejnost, kterých se pravděpodobně účastní i rodiče dětí.

Tab. 9: Jste spokojen/a s aktivitami dítěte ve školní družině?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
spokojen/a	20	12	32	54%
spíše spokojen/a	6	8	14	24%
spíše nespokojen/a	3	7	10	17%
nespokojen/a	2	1	3	5%

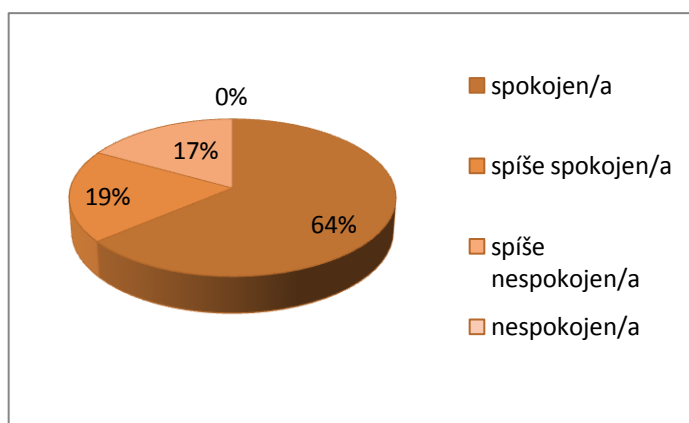

Graf č. 9.: spokojenost rodičů s aktivitami dětí

Dle tabulky je 54 % dotazovaných rodičů dětí ve vybraných družinách spokojeno s aktivitami dětí ve školní družině a 24 % dětí je spíše spokojeno s aktivitami ve školní družině. Dalších 22 % rodičů je spíše nespokojeno, anebo nespokojeno s aktivitami dětí ve školní družině. Na zvyšování spokojenosti rodičů s aktivitami jejich dětí je možné pracovat a to především modernizací a rozšiřováním nabídky zájmových kroužků pro jejich děti.

Tab. 10: Je Vaše dítě spokojeno s aktivitami?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
spokojen/a	21	17	38	64%
spíše spokojen/a	5	6	11	19%
spíše nespokojen/a	5	5	10	17%
nespokojen/a	0	0	0	0%

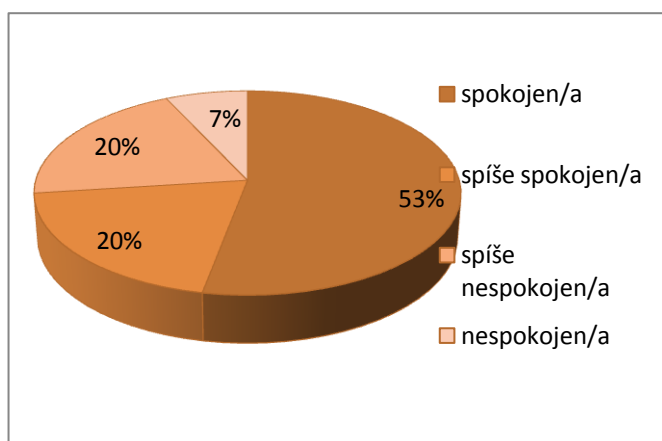

Graf č. 10: spokojenost s aktivitami dětí

Z údajů v tabulce vyplývá, že podle rodičů dětí je 64 % spokojeno s aktivitami, které mohou vykonávat ve školní družině, a 19 % rodičů dětí si myslí, že jsou jejich děti spíše spokojeny s aktivitami, které jim poskytuje školní družina. Rodiče si v 17 % případů myslí, že jejich dítě je spíše nespokojeno s aktivitami, které nabízí školní družina. Jak bylo zmíněno v předešlé otázce, spokojenost dětí s aktivitami by se mohla zvýšit rozšířením aktivit.

Tab. 11: Jste spokojen/a s přístupem vychovatele/ky k vašim dětem ve školní družině?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
spokojen/a	20	11	31	53%
spíše spokojen/a	6	6	12	20%
spíše nespokojen/a	4	8	12	20%
nespokojen/a	1	3	4	7%

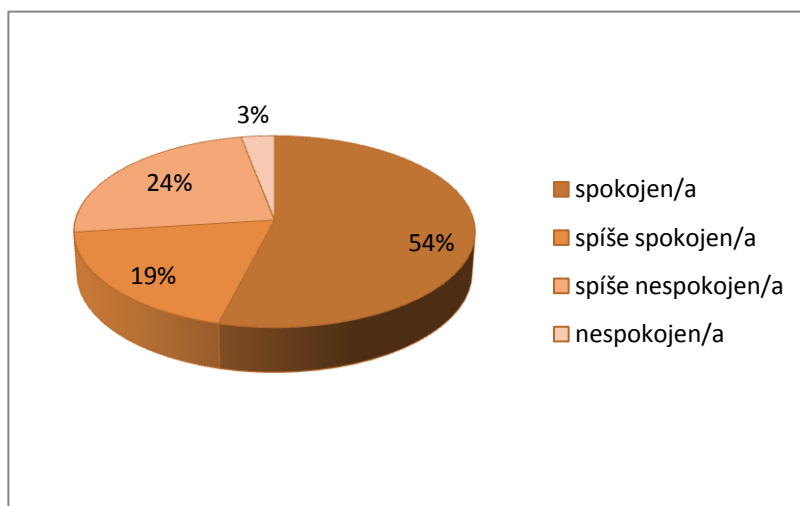

Graf č. 11: přístup vychovatelky

Zde se můžeme dozvědět, že 53 % rodičů je spokojeno s přístupem vychovatelky k dětem ve vybraných družinách. Dalších 20 % je spíše spokojeno s přístupem vychovatelky ve školní družině a 27 % rodičů je nespokojených s přístupem vychovatelky k jejich dětem ve školní družině. V této otázce se jedná o lidský faktor, který nemusí vyhovovat každému rodiči, anebo každému dítěti. Zde je možné ke zlepšení použít nějaký kontrolní mechanismus vychovatele nebo vychovatelů ve školní družině, který by posléze mohl při intervizi, případně supervizi upozornit vychovatele na to, jaké dělá při své práci chyby, nebo kde balancuje v rámci nějakého dilematu.

Tab. 12: Jak jste spokojeni s vybavením školní družiny?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
spokojen/a	21	11	32	54%
spíše spokojen/a	4	7	11	19%
spíše nespokojen/a	6	8	14	24%
nespokojen/a	0	2	2	3%

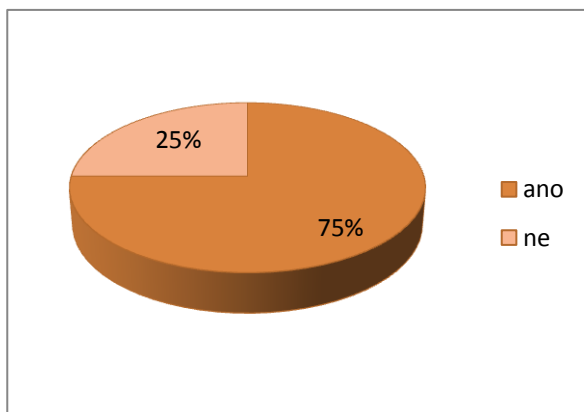

Graf č. 12: Spokojenost s vybavením školní družiny

Tabulka ukazuje, že více než čtvrtina rodičů, to jest 27 %, je spíše nespokojeno, anebo nespokojeno s vybavením školní družiny. Což bych řekla, že je alarmující, ale v tak nízkém počtu respondentů to není žádná zevšeobecňující informace. Na druhou stranu můžeme říci, že 73 % je spokojeno, anebo spíše spokojeno s vybavením školní družiny. V tomto případě je zde mnoho možností jako zmodernizovat vybavení školní družiny, ale je zapotřebí se tomu více věnovat. Důležité je, aby školní družiny získávaly větší množství peněžních darů, díky kterým by bylo možné družinu modernizovat, ale i věcné dary, mohou pomoci ve zvýšení spokojenosti rodičů s vybavením školní družiny.

Tab. 13: Těší se Vaše dítě do školní družiny?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	procento
ano	25	19	44	75%
ne	6	9	15	25%

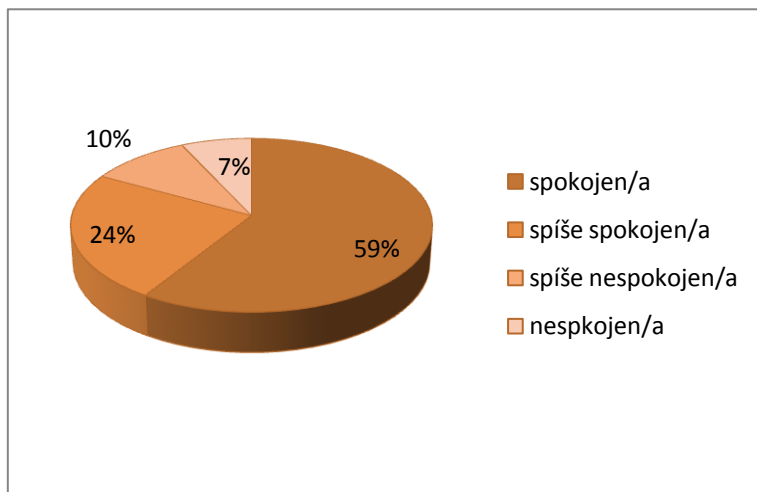

Graf č. 13: Jak se děti těší do školní družiny.

Z tabulky vyplývá, že se podle názorů rodičů 75 % dětí do školní družiny těší a čtvrtina netěší. To není žádné překvapivé číslo, ale může to vyplývat z toho, jak si rodiče myslí, že jejich se děti ve školní družině baví, jak je zajímají aktivity a také na to mají vliv ostatní děti, které družinu navštěvují. Samozřejmě velkou roli hraje osobnost vychovatelky.

Tab. 14: Jak jste celkově spokojen/a se školní družinou?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	Procento
spokojen/a	21	14	35	59%
spíše spokojen/a	8	6	14	24%
spíše nespokojen/a	2	4	6	10%
nespokojen/a	0	4	4	7%

Graf č. 14: Spokojenost rodičů se školní družinou

Z údajů v tabulce a na grafu je možné vyčíst, že 83 % rodičů dětí, které dochází do vybraných školních družin, je spokojeno, anebo spíše spokojeno. Pouhých 17 % je nespokojeno nebo spíše nespokojeno s družinou jako celkem. Myslím si, že kdyby ve školní družině proběhly nějaké modernizace, inovace nebo by se rozšířilo množství

zájmových kroužku a zlepšilo se vybavení školních družin, bylo by ještě více procent rodičů spokojených.

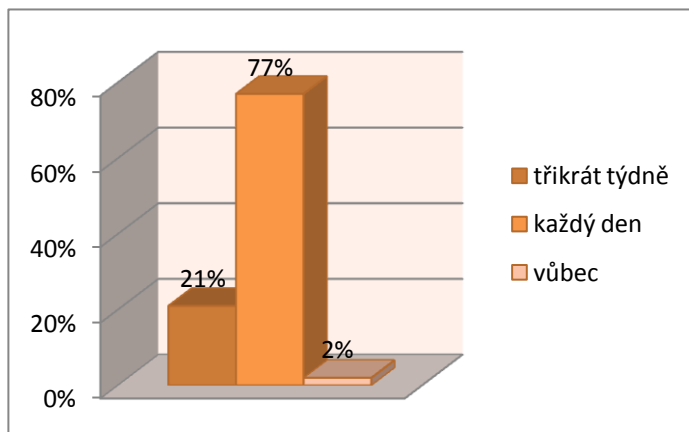
Poslední otázka v dotazníku pro rodiče byla otevřená a tak zde shrnu to, co by rodiče zmodernizovali nebo zlepšili na školní družině, kam docházejí jejich děti. Většina rodičů mluvila o tom, že by bylo dobré, aby prostory, ve kterých děti tráví čas ve školní družině, byly větší. Dalším velkým požadavkem, rodičů bylo to, aby se modernizovalo školního hřiště, aby na něm bylo zázemí pro více sportovních aktivit a více druhů sportů. Další požadavky rodičů byly na vybavení třídy školní družin, rodiče apelovali především na to, aby se rozšířilo množství her a hraček, které družina nabízí. Požadavky rodičů byly také na nápravu třídy, aby byla barevnější a veselejší. Rodiče také zdůrazňovali to, že by ocenili lepší přístup vychovatelek k jejich dětem. Ocenili by i více personálu a to i ve formě dobrovolníků. Rodiče by si také přáli, aby děti s družinou trávily více času venku.

Vyhodnocení ankety dětí

Tab. 14: Jak často chodíš do družiny?

	družina č. 1	družina č. 2	celkem	procento
tříkrát týdně	8	5	13	21%
každý den	28	20	48	77%
vůbec	0	1	1	2%

Z rozhovorů s dětmi jsem zjistila, že 77 % dětí chodí do školní družiny každý den.

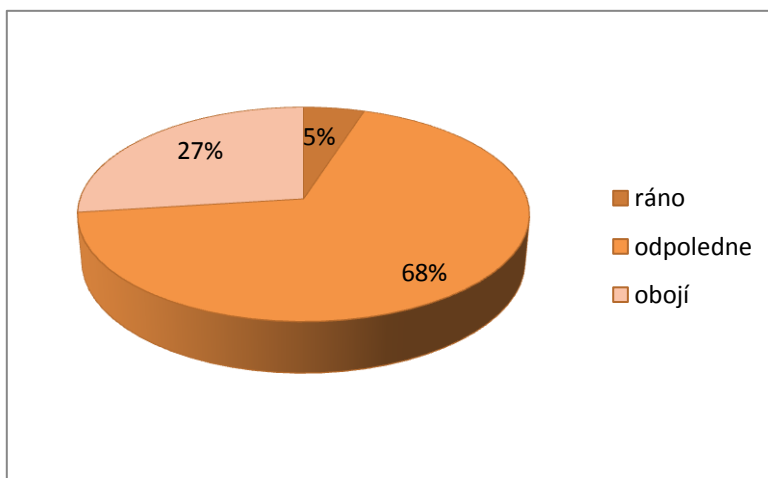

Graf č. 15: Návštěvnost družiny

Tab. 15: Ve kterých denních hodinách?

	družina č. 1	družina č. 2	celkem	Procento
ráno	1	2	3	5%
odpoledne	28	14	42	68%
obojí	7	10	17	27%

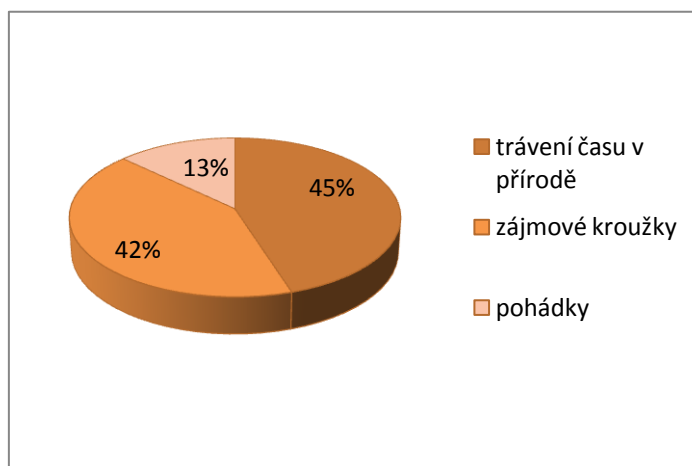
Z tabulky vyplývá, že 68 % dětí chodí do školní družiny odpoledne a pouhých 5 % ráno. Děti, které chodí do družiny hlavně ráno, jsou v naprosté většině děti dojíždějící. Zbylých 27 % dětí chodí do družiny ráno i večer.

Graf č. 16: Návštěvnost družiny v denních dobách

Tab. 16: Které činnosti tě nejvíc baví?

	družina č. 1	družina č. 2	Celkem	Procento
trávení času v přírodě	18	19	37	45%
zájmové kroužky	16	18	34	42%
pohádky	11	0	11	13%

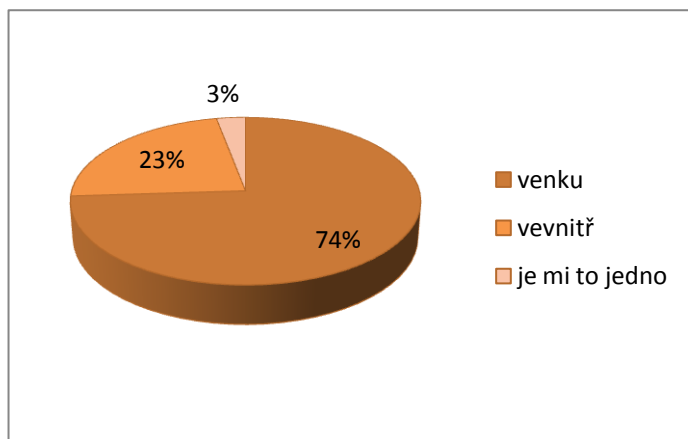
Graf č. 17: Oblíbené činnosti dětí ve školní družině

Ptala jsem se děti, na to jaká činnost je nejvíce baví ve školní družině. Většina dětí jmenovala na prvním místě pobyt venku a především činnosti, které nejsou nijak řízené. Děti mluvily o tom, že hlavně v zimních měsících rády chodí v družině ven, a to především z důvodů, že když si je jejich rodiče vyzvedávají ze školní družiny, tak už je tma a ven tak můžou jít jen v době, kdy jsou v družině. Další oblíbená činnost, kterou uvedlo 42 % žáků, byly zájmové kroužky, které mají možnost v družině navštěvovat. Dále děti jmenovaly, že je baví sledování pohádek v televizi nebo na DVD (11%), což je vzhledem k tomu, jak velký je televize fenomén, trochu překvapující. Mým očekáváním bylo, že sledování pohádek bude uvádět větší množství dětí. Děti dále uváděli, že je baví hraní si s něčím v družině. Což souvisí ve s výše uvedenou potřebou modernizace, uvítaly by více hraček. Zde se také ukazuje, že děti mají potřebu sociálních vazeb a je jedno, co k tomu dostanou.

Tab. 17: Trávíš raději čas v družině venku nebo vevnitř?

	družina č. 1	družina č. 2	celkem	procento
venku	32	14	46	74%
vevnitř	2	12	14	23%
je mi to jedno	2	0	2	3%

Tabulka i graf č. 2. jasně ukazují výsledky preferování trávení času venku. Jak se dalo očekávat již z výsledků předchozích otázek, 74 % dětí odpovědělo, že svůj čas ve školní družině tráví raději venku než uvnitř. 23 % dětí odpovědělo, že svůj čas ve školní družině raději tráví vevnitř, ale tyto děti také spojovaly návštěvu venku s typem počasí. Když je hezké počasí, tak také rády chodí ven. Třem procentům dětí je jedno, jestli čas v družině stráví venku nebo vevnitř.

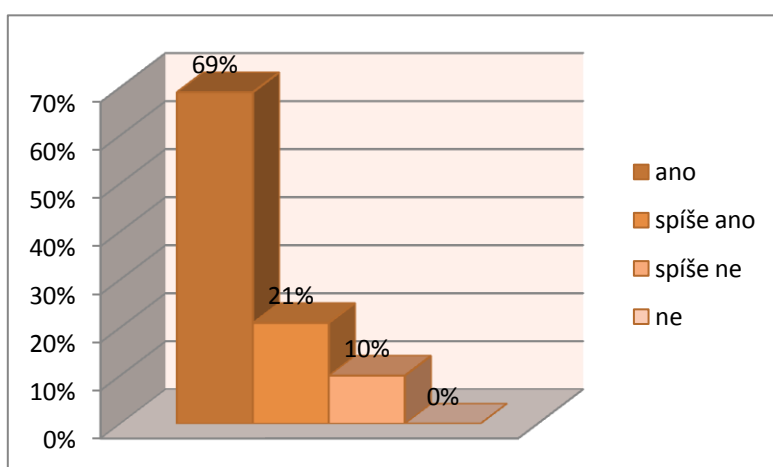

Graf č. 18: Obliba způsobu trávení času ve školní družině

Tab.18: Líbí se ti v družině?

	družina č. 1	družina č. 2	celkem	procento
ano	32	11	43	69%
spíše ano	4	9	13	21%
spíše ne	0	6	6	10%
ne	0	0	0	0%

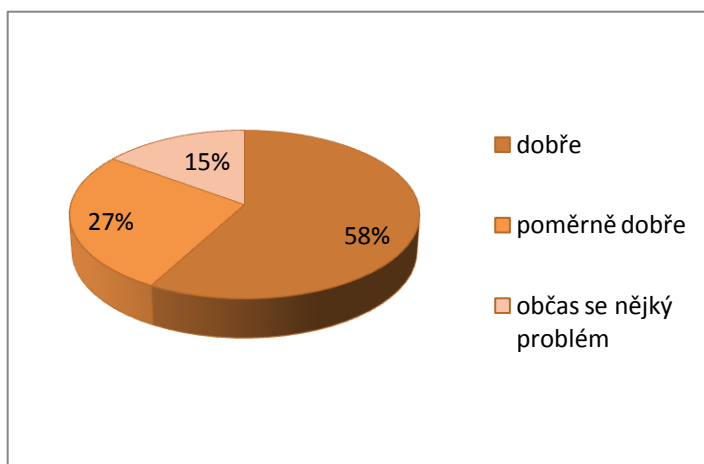
Další otázka, kterou jsem pokládala dětem, byla zaměřená na to, zda se jim ve školní družině líbí či nelíbí. Byla jsem potěšena tím, že 90 % dětí se ve školní družině líbí. I když 10 % dětí, kterým se ve školní družině spíše nelíbí, není úplně zanedbatelné číslo. Podle mého názoru by se s ním mělo ještě pracovat.

Graf č. 19: Spokojenost se ŠD

Tab. 19: Jak vycházíš s dětmi v družině?

	družina č. 1	družina č. 2	celkem	procento
dobře	22	14	36	58%
poměrně dobře	8	9	17	27%
občas se, nějaký problém	6	3	9	15%

Graf č. 20: vztahy s ostatními dětmi

Jelikož je školní družina kolektiv dětí, nebylo nepravděpodobné, že mezi sebou děti mají občas nějaké konflikty. Při rozhovorech s dětmi jsem se dozvěděla, že se zde míchají různé party a různá uskupení dětí. Občas se jedna skupinka dětí s někým nekamarádí a občas se nekamarádí s někým jiným. Paní vychovatelka na situaci měla náhled, že spolu děti vycházejí a nemají problém se spolu dohodnout.

Má další otázka směřovala k tomu, co by děti v družině změnily. Na prvním místě uváděly, že by chtěli větší třídu, která by byla hezčí a barevnější. Děti by si tu také přály více hraček a hlavně více modernějších hraček. Další jejich přání směřovala ke zlepšení hřiště před školou, aby se tam dalo hrát více her a v neposlední řadě zmiňovali to, že by více času rády trávily venku. Ve většině se vzácně shodovali s rodiči.

Poslední moje otázka směřovala k tomu, co dětem nevyhovuje ve školní družině a nejčastější odpověď byla v tom, že se jim nelíbí, že tráví venku málo času. Další, co se dětem nelíbilo, bylo to, že mají malý výběr zájmových kroužků. V neposlední řadě se také objevovalo, a to především u menších dětí, že jim chybí pískoviště.

8. Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření

Na začátku své bakalářské práce jsem si položila tyto výzkumné otázky:

„Jak hodnotí rodiče a jejich děti současnou školní družinu? Jaké jsou možnosti efektivního fungování školní družiny?“

- 1. Jsou žáci spokojeni s družinou (družinami)?*
- 2. Jsou spokojeni jejich rodiče?*
- 3. Jak by šlo družiny modernizovat a zefektivnit jejich provoz z pohledu žáků a rodičů?*

Na základě získaných údajů si dovoluji tvrdit, že žáci jsou všeobecně spokojeni se svou družinou. Mají i pár připomínek, co by se dalo vylepšit. Svůj argument bych ráda podložila tím, že se děti do družiny všeobecně těší a ve školní družině se jim líbí.

Na základě vyhodnocených dat jsem zjistila, že rodiče jsou se školní družinou převážně spokojeni a to v 83 %. Tento výsledek je celkově příznivý. Ovšem toto číslo by se dalo jistě zvýšit. Ve svém šetření pro bakalářskou práci jsem se zabývala spokojeností rodičů v jednotlivých faktorech, které ovlivňují celkovou spokojenost rodičů se školními družinami. Zajímalo mě, zdali jsou rodiče spokojeni se zájmovými kroužky, prostředím, vybavením, vychovateli a dalšími faktory, které by mohly ovlivnit celkovou spokojenost rodičů se školní družinou.

Odpovědí na otázku, jak rodiče a děti hodnotí školní družinu, je to, že jsou s její současnou podobou celkově spokojeni. 83 % rodičů je spokojeno s fungováním školní družiny, ale i přes jejich spokojenost mají mnoho návrhů, jak současnou školní družinu ještě více zlepšit a zefektivnit.

9. Návrh na zlepšení stávající situace

Potřeba změny se mezi lidmi objevuje od nepaměti. Fyzikální, přírodní, technické a další vlastnosti věcí a jevů se mění neustále. V dnešní společnosti je dá se říci záhubou, pokud se neumíme podřídit změnám. Pokud máme uvádět návrh na zlepšení, je to návrh na změnu k lepšímu. V pedagogické terminologii můžeme najít pojem inovace. Podle pedagogického slovníku jsou inovace „nové pedagogické koncepty a praktická opatření, zvláště v obsahu a organizaci školní edukace, hodnocení žáků, klimatu školy příznivém k žákům i veřejnosti, včetně uplatňování nových technologií ve vzdělávání.“⁵⁵ Potřeba inovací přichází vždy s příchodem nějaké změny. Inovace jsou reakcí na tyto změny. Z tohoto tvrzení vychází logický argument, že v dnešní společnosti je inovací potřeba čím dál víc využívat. Změny ve školní družině se mohou vázat na změny personálního obsazení školy, rozpočtu školy, proměny mládeže v čase, změny vzdělávacích obsahů ve vyučování apod. Stejně tak lze navrhnout změny prostředí družiny, organizace, plánování atd. Respektive mohou se změnit všechny principy popsané v teoretické části.

Při uvažování nad změnami v organizaci, jako jsou škola a školní družina je zapotřebí vzít v úvahu příslušné zákony, přání a povinnosti vedení školy, stávající rozpočet, personální možnosti, potřeby a přání učitelů a v neposlední řadě také přání a potřeby dětí a rodičů. Často jsou dané jevy v opozici nebo se jednoduše vylučují. Proto je třeba nahlížet na situaci s nadhledem a brát v úvahu všechny pohledy. Je otázkou různých pedagogických koncepcí, kdo je ve škole, a tedy v družině, důležitější. Zda je to stát, pedagogové, rodiče či děti.

Rodiče i děti měli mnoho návrhů na inovace pro zefektivňování školní družiny. Shrneme zde tedy to, co je přijatelné a reálné. Rodiče uváděli jako hlavní nedostatek ve školní družině malé prostory. Obecněji je možno říci, že by se ve školní družině měla věnovat pozornost jejím prostorům. Jakékoli zásahy, které přispějí ke zvětšení prostoru pro aktivity dětí, jsou jistě žádoucí. Mnohé družiny tuto situaci řeší ještě působením družiny v prostorách běžné třídy ZŠ. Z mého pohledu je to nejreálnější řešení zvětšení prostor.

Další bodem, o kterém rodiče i děti mluvili, bylo zpříjemnění prostředí pro děti. Bylo by vhodné, aby byly třídy školní družiny barevnější a veselejší. Důraz je tedy

⁵⁵ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. s. 85.

kladen na výzdobu a celkové působení třídy. To se pojí s výše zmíněnou velikostí třídy. Nelze zútlumit třídu, která je určena pro příliš velký počet dětí. V této problematice jistě mohou pomoci samotné děti, ale i jejich rodiče, kteří by společně mohli zkrášlit a zpříjemnit prostředí ve třídě. Inovace v této oblasti závisí především na fantazii a dovednostech pedagogického personálu.

Za velký problém rodiče dětí považovali nedostatečně vybavené školní hřiště. Podle rodičů zde chybí vyžití pro nejmenší děti, které do družiny chodí, ale také si rodiče myslí, že zde není ani dostatečné zázemí pro některé sporty. Toto je problém na pomezí, jelikož je v něm zapojeno hlavně rozhodnutí školy jako takové a výše zmíněný rozpočet. Malé modernizace by se samozřejmě daly zvládnout s pomocí rodičů a přátel školy. Jedná se například o petanguové hřiště, pískoviště, nějaké prolézačky nebo houpačky. Rodiče i děti by mohli pomoci v kultivaci hřiště a jeho okolí. Šlo by ovšem o dlouhodobý projekt.

Rodiče také mluvili o tom, že nejsou úplně spokojeni s vychovatelkami ve školních družinách. Tento problém by mohla vyřešit větší otevřenost školy směrem k veřejnosti. Například jednorázové víkendové pobyty, které vychovatelky tráví společně s dětmi a jejich rodiči, by mohly přispět ke vstřícnější či důvěrnější atmosféře. Všeobecně častější zveřejňování činností dětí je žádoucí a ukazuje na zájem a aktivitu vychovatelů. Rodiče mají pocit, že by ve školní družině mohlo být více personálu, který by se o děti staral. Líbila by se jim i myšlenka dobrovolnických pracovníků, kteří by vedli nějaké nové kroužky, anebo pomáhali vychovatelům při jejich práci. Všeobecně je ovšem takové lidi obtížné sehnat.

10. Závěr

V teoretické části bakalářské práce jsem se snažila popsat faktory, které zasahují do fungování školních družin. V praxi jsem pak zkoumala, jak tyto faktory ovlivňují spokojenost rodičů a dětí s institucí školní družiny. Jednalo se o faktory jako vnější i vnitřní prostředí školní družiny, organizace práce, režim dne, osobnost vychovatelky a další. Díky této teoretické části mi později vyvstaly otázky, které jsem zařadila do dotazníku pro rodiče, abych dostala takové odpovědi, které budou korespondovat s výzkumnou otázkou.

Při práci ve školní družině jsem si všímala některých zajímavých jevů. V kombinaci s dotazníky a anketou s dětmi to byly moje výzkumné nástroje pro sběr dat. Nejnáročnější pro mě byla analýza a závěrečná interpretace dat. Výsledky však odkazují na konkrétní a praktické možnosti změn v družinách v budoucnosti.

Tato bakalářská práce pro mě byla velmi prospěšná, jelikož jsem v ní poznala alespoň část z rozmanitých metod kvantitativního výzkumu. Z výsledků opakovaně plynulo zjištění, že největší problém zkoumaných družin je asi nedostatek prostor a přeplněnost tříd. To je záležitost jak ředitelů škol, tak zejména zřizovatele, většinou tedy měst a obcí. Důležitá informace ve spojení s tím také byla, že si děti stále rády hrají venku. Tyto odpovědi se objevily jak ve městě, tak na vesnici. Je dobře, že děti stále zajímá příroda a venkovní prostředí než sledování televize například. Bohužel ani venkovní prostředí, kterým by se dal vyřešit nedostatek prostoru, v obou případech není kolem školy ideální a vychovatelky ho příliš nevyužívají. Finální odpovědi na výzkumné otázky je, že rodiče i děti z obou zkoumaných školních družin jsou z 83 % spokojeni se školní družinou. V této vysoké spokojenosti spatřuji dobrý základ pro další rozvoj školních družin a pro vzájemnou spolupráci rodičů a školy v této oblasti. Případný rozvoj v celku i v detailech nebude bez odezvy nebo zbytečný.

Konkrétní výsledky práce jsem poskytla také družinám a vedení škol, kde probíhalo výzkumné šetření. Jsem přesvědčena, že díky autentickým poznatkům rodičů a dětí se pedagogové a vedoucí pracovníci škol mají šanci dozvědět hodně o tom, jak zlepšit činnost konkrétních družin a jak je v budoucnu více přiblížit prokazatelným potřebám a přáním dětí a jejich rodičů.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. Kristyna Křížová. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 101 s. ISBN 80-7178-808-2.
- [2] BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu : Konkrétní činnosti v 10 tematických projektech*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. 160 s. ISBN 80-7367-064-x.
- [3] ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [4] HÁJEK, Bedřich a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha : Portál, 2007. 120 s. ISBN 978-80-7367-233-1
- [5] HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha : Univerzita Karlova. Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1
- [6] HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1
- [7] HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol.: *Školní družina*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. 152 s. ISBN 978-80-7367-900-2.
- [8] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4
- [9] KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 151 s. ISBN 80-7178-945-3.
- [10] KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele : Cesty k lepšímu vyučování*. 3. vyd. Praha : Portál, 2008. 155 s. ISBN 978-80-7367-434-2.
- [11] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 1999. 228 s. ISBN 80-7178-295-5.
- [12] PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178 584-9.

[13] PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2

[14] PRŮCHA, Jan. *Pedagogická evaluace*. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 166 s. ISBN 80-210-1333-8

[15] PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8

[16] PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál, 1999. 320 s. ISBN 80-7178-290-4

[17] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000. 524 s. ISBN 80-7178-308-0

Internetové zdroje

[18] MŠMT [online]. 2006 [cit. 2011-11-17]. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/7876_1_1/download/>.

[19] NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Metodický portál : inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2009 [cit. 2011-11-08]. Školní družiny a školní kluby. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1177/skolni-druziny-a-skolni-kluby.html/>>. ISSN 1802-4785.

[20] Ústav pro informace ve vzdělávání [online]. 2003 [cit. 2011-11-18]. Národní statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.uiv.cz/rubrika/91>>.

[21] Way2Success : *Every child can excel* [online]. India : 2007 [cit. 2011-11-09]. The Way2Success® system. Dostupné z WWW: <<http://www.way2success.in/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1.: Dotazník pro rodiče

Příloha č. 2.: Anketa s dětmi

Příloha č. 3.: Cíle činnosti Asociace vychovatelů školských zařízení:

Příloha č. 1.

Dotazník pro rodiče

Dotazník vyplňuje:

matka – otec

Školní družinu navštěvuje:

syn – dcera – oba

1. Jak je družina zřízena?

- a) jako samostatné školské zařízení
- b) při jedné základní škole
- c) slouží více školám
- d) nevím

2. V jakém místě se družina nachází?

- a) na rušné ulici
- b) na klidné ulici
- c) uprostřed zeleně

3. Vyhovuje Vám provozní doba družiny?

- a) ano
- b) ne, přáli bychom si provozní dobu

4. Navštěvují Vaše děti v rámci školní družiny nějaké kroužky?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, pokračujte na další otázku, pokud ne pokračujte na otázku číslo 11

5. Jaké typy kroužků nabízí školní družina?

- a) sportovní
- b) výtvarné
- c) hudební je při škole
- d) jiné

.....jazykové.....

6. Jste spokojen/a se zájmovými kroužky v rámci školní družiny?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) nespokojen/a

7. Školní družina vychází vstříc potřebám pohybu a odpočinku našeho dítěte:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

8. Jste spokojeni s vybavením školních heren, poskytují dostatek prostoru pro relaxační a zájmovou činnost.

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

9. Vypráví Vám vaše dítě, co nového nebo zajímavého v družině dělalo

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

10. Organizuje školní družina nějaké akce pro děti mimo otevírací dobu?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, pokračujte na další otázku, pokud ne pokračujte na otázku číslo 16

11. Jaké akce pro děti organizuje školní družina mimo její otevírací dobu?

- a) Výlety 10x
- b) návštěvy kina, divadla
- c) tábory
- d) vystoupení pro veřejnost 20 x
- e) jiné

12. Jste spokojen/a s aktivitami dítěte ve školní družině?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) nespokojen/a

13. Je Vaše dítě spokojeno s aktivitami?

- a) je spokojeno
- b) je spíše spokojeno
- c) spíše nespokojeno
- d) nespokojeno

14. Jste spokojen/a s přístupem vychovatele/ky k vašim dětem ve školní družině?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) nespokojen/a

15. Jak jste spokojeni s vybavením školní družiny?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) nespokojen/a

16. Těší se Vaše dítě do školní družiny?

- a) ano
- b) ne

17. Co byste změnil/a nebo zmodernizoval/a v dané školní družině, kam chodí Vaše dítě? Vadí Vám něco?

18. Jak jste celkově spokojen/a se školní družinou?

- a) jsem spokojen/a
- b) jsem spíše spokojen/a
- c) spíše nespokojen/a
- d) nespokojena

Příloha č. 2.

Anketa s dětmi

Jak často chodíš do družiny?

1 – 3x týdně každý den vůbec

Ve kterých denních hodinách?

Ráno odpoledne obojí

Které činnosti tě nejvíc baví?

Trávíš raději čas v družině venku nebo vevnitř?

Líbí se ti v družině? Ano Ne

Jak vycházíš s dětmi v družině?

Co bys v družině změnil/a?

Je něco, co Ti v družině nevyhovuje?

Příloha č. 3.

Cíle činnosti Asociace vychovatelů školských zařízení:

- a) zvyšovat profesní prestiž vychovatele,
- b) odborně připomínkovat problematiku týkající se práce školních družin, školních klubů, formulovat inovativní požadavky,
- c) umožňovat profesnímu sdružení vychovatelů aktivní zapojení při ovlivňování politiky státu, krajů a obcí v oblasti své působnosti,
- d) zprostředkovávat zásadní informace a metodickou podporu svým členům,
- e) podporovat a rozvíjet odborné diskuse ke všem tématům v oboru své působnosti a oborů ji ovlivňujících,
- f) organizovat akce zaměřené na odborný růst svých členů v systému dalšího vzdělávání,
- g) podporovat vzájemnou informovanost,
- h) dbát o dodržování mravních a etických principů při výchovně vzdělávací činnosti,
- i) podporovat rozvoj a podmínky pro vzdělávání, tvořit profesní standardy,
- j) provádět osvětovou činnost a informování veřejnosti o své činnosti,
- k) získávat finanční prostředky pro podporu činnosti.

PACHLOVÁ, Jaroslava. *Metodický portál : inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2009 [cit. 2011-11-08]. Asociace vychovatelů školských zařízení. Dostupné z WWW: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4215>.